SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!
POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 39
GODINA I

Adresa uredništva i administracije:
Francuska 7 — Telefon: 28-098

BEOGRAD, UTORAK, 9 NOVEMBAR 1948

LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO
UTORKOM

PRIMERAK
3 DINARA

PROJEKCIJE OKTOBRA

Oktobar uvek nanovo budi u nama sećanja: U Oktobru kao da čuješ kako iz daljine godina odjekuje milionski glas revolucije. Iz dubine vremena iskrsavaju slike i čini ti se kao da dišeš opet taj oštri, stvaralački vazduh Oktobra

Pogledajmo to misaono lice Lenjina, lice s moćnim čelom, u kome se steklo znanje i volja radničke klase. Oslušnimo odjek glasa koji određuje dan ustanka i pretvara revolucionarnu teoriju u revolucionarnu praksu.

Vidimo ih pred sobom u sudbonosnoj noći Smoljnog, Lenjina, Staljina i Sverdlova, — ratni revolucionarni komitet u zasvođenim golim prostorijama ranijeg instituta »blagorodnih devica«; na trećem spratu nalaze se prostorije štaba ispunjene napetošću i energijom mozgova, koji upravljaju zbivanjem i otvaraju novu epohu. A one su ispunjene i bukom koraka od neprestanog dolaženja i odlaženja, vrata koja se otvaraju i zatvaraju, brzo izmenjenih značajnih reči i izveštaja. Dolaze delegacije preduzeća, poverenici fabrika, crvenogardejci s redenikom preko grudi. Iako ih nikada nismo videli, poznajemo ih po njihovim licima. Čujemo njihove teške korake kada se penju uza stepenice, čujemo mukli štropot mitraljeza, koje vuku kroz hodnike, a dole pred veličanstvenim portalom, gde su sve doskoro zastajale ekipaže aristokrata, čekaju sada motocikli da prenesu u noć direktive revolucije.

Jedinstvenim intenzitetom ovog sudbonosnog časa stigao je odjek do nas: bat koraka oružanih radničkih bataljona, prigušeni glasovi masa, urlik fabričke sirene, hitne naredbe za juriš, lepršanje crvenih zastava na vetru. I bučna, gorda, oduševljena kanonada »Aurore« koja je objavljivala pobedu! Prvu pobedu socijalističke revolucije u istoriji čovečanstva.

✶

I opet je došao jedan oktobar.

Od svih crvenih tkanina sekli smo crvene zvezde. Mala deca u kući dolazila su i pitala kako ta zvezda Sovjeta — zvezda koju nose partizani na kapama — treba da se crta. A za to vreme tresli su se zidovi, jer se u Beogradu još vodila borba.

Susetka je mešala žuti kačamak za partizane, koji već dugo nisu jeli ništa kuvano. Granate fašista još su ljuljale vrata. Kaćuša je lila svoj železni ognjeni odgovor. Oktobar za grad nije bio samo oslobođenje od tuđeg iga, nego i oslobođenje od sopstvenih tlačitelja, od izrabljivanja čoveka čovekom.

Tada je došla proslava godišnjice Oktobra. Veliki oktobar 1917 i Oktobar 1944 zajedno su oslobodili grad nove Jugoslavije. Jer iz jednoga je proizašao drugi.

U velikoj prepunoj dvorani gledali su ljudi crvenu zvezdu nade i pobede, koja je u svoj svojoj veličini prvi put zasijala u slobodi u ovome gradu. Petokraka zvezda bila je mnogo godina zabranjeni simbol. U ilegalnosti, na tajnim sednicama, u tamnicama ona je prkosila smrti. Borci za oslobođenje naroda nosili su je kroz bitke. Sada je ona tu, u Beogradu. Doneli su je borci za socijalizam: Crvena armija i Narodnooslobodilačka vojska, Komunistička partija i Tito.

★

I opet je Oktobar progovorio.

Kao da su se susrela dva Oktobra, tako su se sastale dve učiteljice iz naroda. Jedna je Varvara Vasiljevna junakinja filma »Seoska učiteljica«. Druga je Božana, seoska učiteljica iz naše zemlje. Pričamo o njoj, jer je besmrtna svetlost Oktobra pala na nju i skromno lice odjednom gordo se i uzvišeno pojavljuje, lice borca i radnika na formiranju duše čoveka koji gradi socijalizam.

Odozgo sa platna gleda velika sestra. Nije ona samo učiteljica dece nekoga dalekog sibirskog sela, sad je ona učiteljica drugih učiteljica. Njena sudbina, koja je sudbina mnogih što su se javili u mračno doba carskog samodržavlja, i hrabro, požrtvovano i s puno heroizma pripremali duhove za socijalno oslobođenje — ta sudbina, koja je izražena s velikim umetničkim savršenstvom u filmskoj priči, sada greje i oduševljava srca našeg naroda.

I Božana je seoska učiteljica. I ona mora da se nosi s mrakom zaostalosti, predrasudama i mržnjom. I ona je osetila mučke udarce žandarma i cenzora. I ona sada ima tešku i odgovornu dužnost da vaspitava mlado pokolenje za izgradnju novog života.

Noseći sada ovaj film u besputna i zabačena sela, ona u isti mah pronosi i širi nauku Oktobra. A govoreći o Oktobru, ona govori u isto vreme o izgradnji socijalizma u našoj zemlji.

Nećemo opisivati ceo put Božanin po selima Rasinskog i Trsteničkog sreza. Statistički i geografski podaci daće samo oskudna obaveštenja o duhovnim doživljajima radnih seljaka. Mnogi od njih nisu nikad ranije videli film. Kao carska Rusija, nije ni stara Jugoslavija imala interesovanje da se bori protiv neznanja i nepismenosti. Nepismene seljake lakše je podjarmiti. Planom i moćnom voljom sada narodna vlada vrši setvu prosvete u duši radnih seljaka. A to su filmovi koji prikazuju pobedu Oktobra, život kolhoznih seljaka, slobodni rad u socijalizmu, i ti filmovi idu od mesta do mesta.

Filmska pretstava u velikoj zgradi jedne staje u selu Brzeću na Kopaoniku. Ova farma leži na visini od 1.700 metara. Oštar jesnji vazduh donosi već predosećanje hladnoće i snega. Unaokolo pružaju se sočni, zeleni ćilimi proplanaka. To su ispaše. A iza njih, u blagim ljubičastim talasima vide se u daljini planinski lanci. U staji su prozori zastrveni, projekciono platno je razapeto preko velikih vrata. Prohladno sveže i kiselo oseća se miris stajskoga gnojiva. Dok su stada na pašnjacima, bik i pastuh stoje u svojim pregradama..

Izdaleka se vidi kako se posetioci penju uz kozje staze. Jedna radna brigada stiže sa svojom zastavom. I čobani sa obližnjih livada dolaze oklevajući dok se film namotava. Sakupilo se šest stotina radnika.

Prvi je film »Pesma kolhoznih polja«, koje prikazujući život i kulturu na kolhozu privlači veliku pažnju seljaka. Na filmu se vide konji, savremeno mlekarstvo, plodonosna zemlja, talasanje žita.

— Žito! — šapuću seljaci.

Kao uzdah pronosi se to kroz redove i kao da mere težinu ploda na svojim rukama.

— Vidiš, šta znači elektrika! — čuje se jedan glas iz mraka.

A jedan od čobana opaljenog lica tiho govori sa uzbuđenjem:

— Kakvi su ovo? Jesu li oni tamo živi ljudi?

I postepeno i on saznaje šta je film.

Gledaoci šapuću, smeju se i raduju se događajima, a kada je za vreme odmora sinula svetlost, kazao je jedan mladi zadrugar, koji je nedavno došao kući iz Armije:

— Učićemo kako su oni kalemili svoju poljoprivredu. I mi ćemo graditi kolhoze.

Tada se opet zatamnilo i počeo je veliki film.

Na sankama je Varvara Vasiljevna, ruska učiteljica, stigla u daleko selo sibirsko. Velika je bila samoća, dubok je bio sneg. Ali ona se nije plašila, nije se plašila ni hladnoće ni daljine. Skoro dete još neiskusna, puna samopouzdanja, tako je mlada učiteljica stigla u selo. Htela je da pomogne siromašnim seljacima, da im da znanja i prosvete. Težak je bio život na selu, pun muka. Neustrašivo, vedra lica i hrabra srca, prima ona na sebe svoj zadatak. Gle, kako stoji ona u razredu i proziva decu, kako ih uči da budu pošteni i misleni ljudi, onakvi kakvi će se boriti za istinu i socijalnu pravdu.

Gledaoci zadržavaju dah kada se seljače, Varvarin đak, u učionici carske gimnazije javlja ispitnoj komisiji. Da li će položiti ispit? Ovaj daroviti i dragi seljački sin odgovara pouzdano sa znanjem koje iznenađuje. Žamor nezadovoljstva pronosi se kroz redove gledalaca. Ni znanje, ni darovitost ne pomažu dečaku koji je iz naroda. Klasne pregrade zatvaraju se pred njim da se ne bi i dalje vaspitavao i dalje razvijao. Oholo se ta vrata zatvaraju i ljuto je razočarana Varvara Vasiljevna.

Ali Oktobarska revolucija otvara velika vrata znanja za darovitu decu naroda. To preživljuju gledaoci u velikoj staji farme na Kopaoniku. I oni znaju da njihova deca koja su doskora bila isključena, sada u socijalističkom poretku nove Jugoslavije imaju mogućnosti da se podignu i da se uče.

Seljaci u ovoj prostoriji čutljivi su i uzdržani. Ali dramatična samrtna, scena Sergeja, životnoga druga Varvare Vasiljevne, koji pada u revolucionarnoj borbi, mnogo ih uzbuđuje, toliko da su neki zakukali. S puno saučešća pita iz tame jedan ženski glas:

— Pa onda je ona obudovila?

A sa uzdahom je dodala:

— Jadna...

I Božana se seća svogâ druga koji je pao negde u redovima partizana u jurišu na Crni Vrh u danima Četvrte ofanzive. Gorko i ponosno osećanje guši joj grlo. Crne su se oči u lepome licu orosile i blistavo gledale gore u sliku filma.

Neustrašivo i hrabro ide Varvara svojim putem. Ali i njene su oči postale mutnije od žalosti i velikog gubitka.

I skoro Božana zaboravlja šta je film a šta stvarnost, i njihove dve sudbine slivaju se u jednu.

A onda se sedokosa, poštovana, ostarela Varvara Vasiljevna podiže u krugu svojih nekadašnjih đaka koji su se vratili iz Otadžbinskog rata. Ona nije rodila dece. A ipak ima toliko sinova. Od đačića postali su ljudi, heroji u ratu i radu.

I kada je svetlost u stajskoj prostoriji ponovo planula, sedeli su gledaoci kao opčinjeni. U očima je blistao doživljaj i tiho, predano divljenje prostonarodnog srca.

— Lepo je bilo, — kazala je jedna starija seljanka Božani. — Vidiš li, kćeri, nikada dosad nisam videla film. Ovo mi je sefte. Ko bi ti to inače džabe dao.

Sa čuđenjem vrti glavom. A druga jedna s lukavim osmehom šapuće učiteljici:

— U drugome selu mogli bi da tražite i nešto para. I lepo bi zaradili.

Dok se filmska aparatura pakuje i dok se platno uvija, prazni se prostorija. U dimljivoplavoj daljini talasa se blagi obris bregova. Prozračni blistavi vazduh pun je hladnoga oštroga zimskog daha. A seljaci koji sada silaze niza staze i bogaze neće ovo zaboraviti. Kao da je tom živom trakom slika prešlo na njih sve obilje dalekoga života- lepota, snaga, požrtvovanost i radost stvaranja u kolektivu. Gde je bilo to? U zemlji kolhoza. U dalekoj zemlji socijalizma, u bratski bliskoj Rusiji. A to je bila stvarnost Oktobra.

O. BIHALJI—MERIN

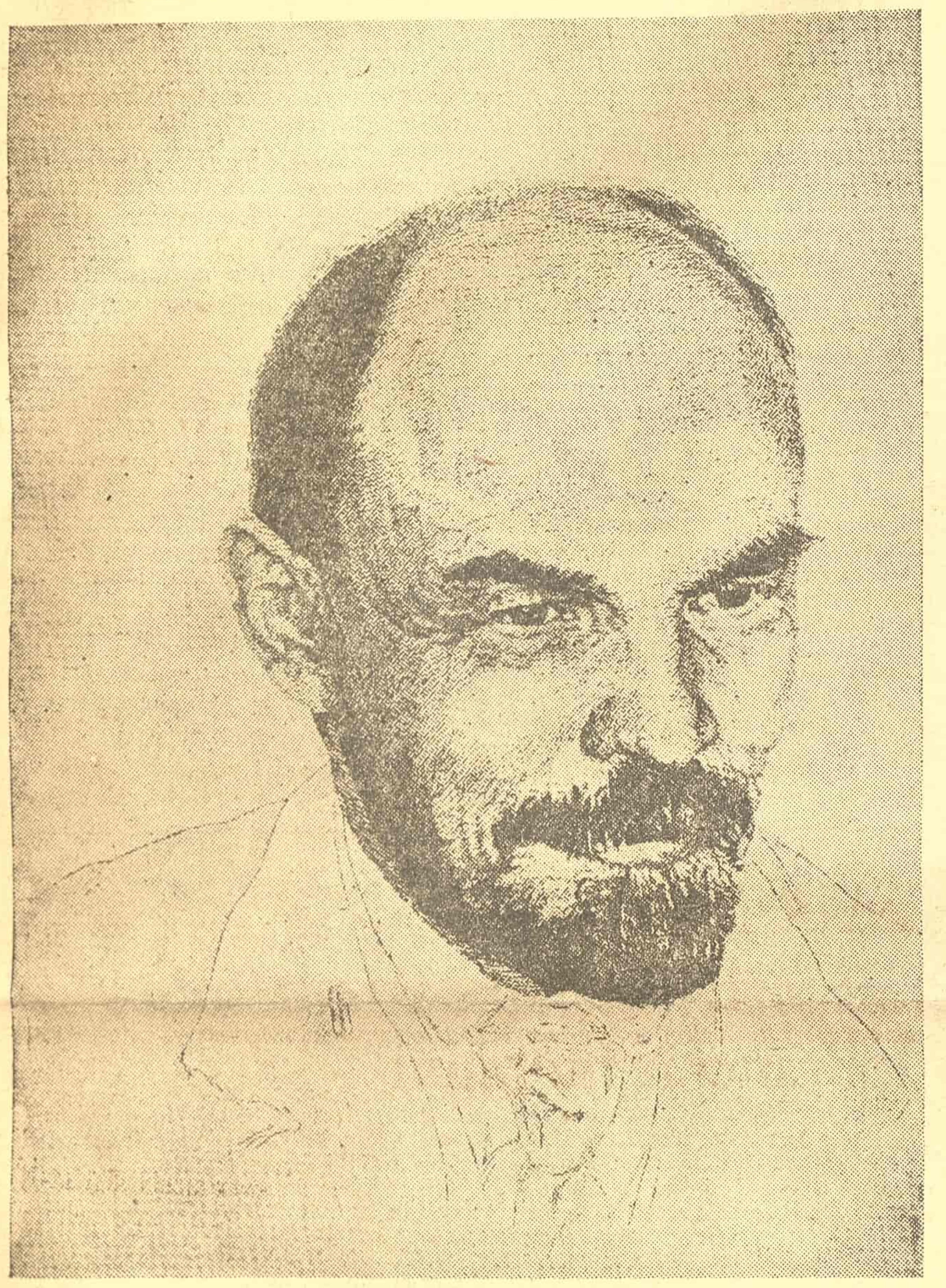

V. I. Lenjin

Rad A. J. Troickoga (1924)

Naši prevodi iz sovjetske beletristike na temu Oktobarske revolucije i građanskog rata

U jednom bibliografskom pregledu književnih djela u kojima su sovjetski autori umjetnički obradili događaje Velike oktobarske revolucije i građanskog rata, nabrojeno je nekih tridesetak pjesnika, dramatika i pripovjedača, sa 45 djela, većinom romana i pripovijedaka. Pisac tog pregleda, objavljenog u drugom ovogodišnjem broju časopisa »Prepodovanie istorii v škole«, (Moskva, mart—april 1948), namijenio je svoj pregled sovjetskim učiteljima i nastavnicima da im posluži kao orijentacija među najvrednijim ostvarenjima, što naravno znači da time nije iscrpljen broj sovjetskih pisaca koji su temu Velike oktobarske revolucije i građanskog rata uzeli kao motiv svog stvaralaštva, već je taj broj u spomenutom pregledu ograničen na najistaknutije pisce, odnosno na najbolja djela.

Zanimljivo je za nas, a u ovom času i veoma aktuelno, pogledati koji se pisci i koja se djela spominju u tom pregledu da bismo izveli komparaciju s onim što je s tog područja preveđeno na naš jezik.

U spomenutom pregledu, na prvom mjestu stoji Vladimir Majakovski sa svojom znamenitom poemom **»Vladimir Iljić Lenjin«**. U toj poemi, koja je nastala 1924, Majakovski je — po riječima Radovana Zogovića — »naslikao Lenjina kao vođu i učitelja radnog naroda čitavog svijeta, kao velikana čiji je životopis historija radničke klase, historija borbe čovječanstva za slobodu i socijalizam« (»Na poprištu«). Odlomci te poeme (»Oktobarski dani«) objavljeni su, kako je poznato, u zborniku o Majakovskom (Beograd. Kultura 1945). Preveo ih je Radovan Zogović u jesen 1943, za svečanu akademiju u čast Oktobarske revolucije, u Jajcu.

U tom istom zborniku štampana je i pjesma »Crveno groblje«, odlomak iz poeme **»Dobro«** (Horošo!), koja je napisana 1927, o desetogodišnjici Oktobarske revolucije. Majakovski u njoj opisuje pripremanje Oktobarske revolucije i njenu pobjedu, prve uspjehe socijalističke izgradnje, rađanje i jačanje socijalističke domovine i sovjetskog patriotizma.

Među književnim djelima, u kojima su obrađeni događaji od 1917 do 1920, sovjetski bibliograf, na prvom mjestu, spominje roman istaknutog sovjetskog pisca, laureata Staljinske nagrade, Mihaila Šolohova **»Tihi Don«**. Ta grandiozna epopeja iz života donskih Kozaka izašla je kod nas među izdanjima beogradske »Kulture«, latinicom i ćirilicom, i u izdanju zagrebačkog »Vjesnika«.

Trilogija Alekseja N. Tolstoja **»Hod po mukama«**, u kojoj je prikazan slom carske Rusije i rođenje nove, sovjetske države, prevedena je, također, na naš jezik. Izašla je u izdanju »Kosmosa«, 1946, u Beogradu, ćirilicom. U prvom dijelu trilogije obrađeno je razdoblje od 1914 do 1917. Drugi i treći dio posvećeni su razdoblju građanskog rata, od prvih mjeseci Oktobarske revolucije do proljeća 1920. U djelu su, kako je poznato, dani literarni portreti Lenjina, Staljina, Vorošilova i drugih historijskih ličnosti.

I drugo djelo Alekseja Tolstoja, pripovijest **»Kruh«**, u kojoj je opisana herojska obrana Caricina pod vodstvom druga Staljina, i ocrtani likovi Lenjina, Vorošilova, Buđonija, Parhomenka i drugih — izašla je kod nas, i to u izdanjima »Kulture«, Beograd—Zagreb godine 1946.

Vsevolod Ivanov dotiče se, također, nekih ličnosti i događaja, što ih je A. N. Tolstoj obradio u spomenutoj svojoj pripovijesti. U romanu **»Parhomenko«**, Ivanov daje portret istaknutog boljševika i heroja građanskog rata Parhomenka, po kome je djelo dobilo svoj naslov. Okvir zbivanja tvore važni historiski događaji: revolucija godine 1905, Oktobarska revolucija, borba s njemačkim intervencionistima i organizacija Crvene Armije, pohod Vorošilovljevih odreda na Caricin, herojska obrana toga grada, oslobođenje Ukrajine od Nijemaca 1918 i 1919 itd. Roman završava junačkom smrću glavnog junaka Parhomenka, godine 1921. Taj je roman kod nas izašao lanjske godine u Zagrebu. Izdao ga je Nakladni zavod Hrvatske.

Poći ćemo i dalje redom kojim je pošao i sovjetski bibliograf. Roman Pervenceva: **Nad Kubanom**, dosada nije preveden.

Glasoviti roman Nikolaja Ostrovskog »Kako se kalio čelik« doživjeo je u našoj zemlji već niz izdanja. »Novo pokoljenje« štampalo ga je u toku 1945 godine u dva izdanja, 1946 izišao je u izdanju »Naprijed«, 1948 ponovno u izdanjima »Novog pokoljenja« u Beogradu i Zagrebu. Isto izdavačko preduzeće sprema još jedno izdanje u 1949 godini. Međutim, roman »Kako se kalio čelik« izišao je uoči rata u polulegalnom izdanju. Policija je zaplijenila jedan dio izdanja, a drugi dio, smješten u jednom magacinu, raspačavan je preko partiskih organizacija. Naročito na početku ustanka, ovaj roman je imao izvanredno dejstvo na našu omladinu.

Ovdje dodajemo, da je Izdavačko poduzeće »Glas rada« nedavno izdalo dramatizaciju romana pod naslovom: »Pavle Korčagin« u 9 slika. Autor inscenacije Bondarenko uzeo je osnovne etape života Pavla Korčagina i koncentrirao radnju na njegovu liku.

Drama Konstantina Trenjeva »Ljubav Jarovaja«, u kojoj su prikazane sudbine ruske inteligencije u vrtlogu građanskog rata, poznata je čitateljima u Jugoslaviji po prevodu objavljenom 1946 u Zagrebu, među izdanjima Nakladnog zavoda Hrvatske. Jugoslovensko dramsko pozorište u Beogradu uzelo je, kako je poznato, tu dramu (čija izvedba iziskuje velike napore) u svoj program, kao prvu premijeru u ovoj sezoni.

Drugo dramsko djelo Konstantina Trenjeva (Na obali Neve) nije prevedeno, kao i još neka djela drugih sovjetskih autora. Zaustavićemo se na glasovitoj pripovijesti »Gvozdena bujica« A. Serafimovića. Kod nas je ta pripovijest objavljena najprije na talijanskom jeziku (Il torente di ferro) u prijevodu Erosa Sequia. Godine 1946 izašla je u Beogradu, u izdanju »Kulture«, latinicom i ćirilicom.

Herojski Domovinski rat ukrajinskog naroda protiv njemačkih okupatora godine 1918 obrađen je u pripovijesti Valentina Katajeva: **»Ja, sin radnog naroda«**. Prevod te pripovijesti štampan je u Zagrebu, 1946, u izdanju »Naprijed«.

Poznati roman Dimitrija Furmanova »Čapajev«, u kome je pisac vjerno prikazao razdoblje građanskog rata i dao lik glasovitog narodnog heroja, preveden je kod nas među prvim ruskim knjigama. Beogradska »Kultura« izdala je taj roman još godine 1945, a lanjske godine izašlo je to djelo i u Zagrebu, u izdanju »Seljačke sloge«.

Jedan od najreprezentativnijih današnjih sovjetskih književnika Aleksandar Fadejev, poznat je kod nas po svom glasovitom romanu «Mlada garda«. No kod nas su izdana još dva njegova djela: »Poraz« i »Posljednji iz plemena Udege«, u kojima je pozornica predrevolucionarnih i revolucionarnih događaja prenesena na Daleki Istok.

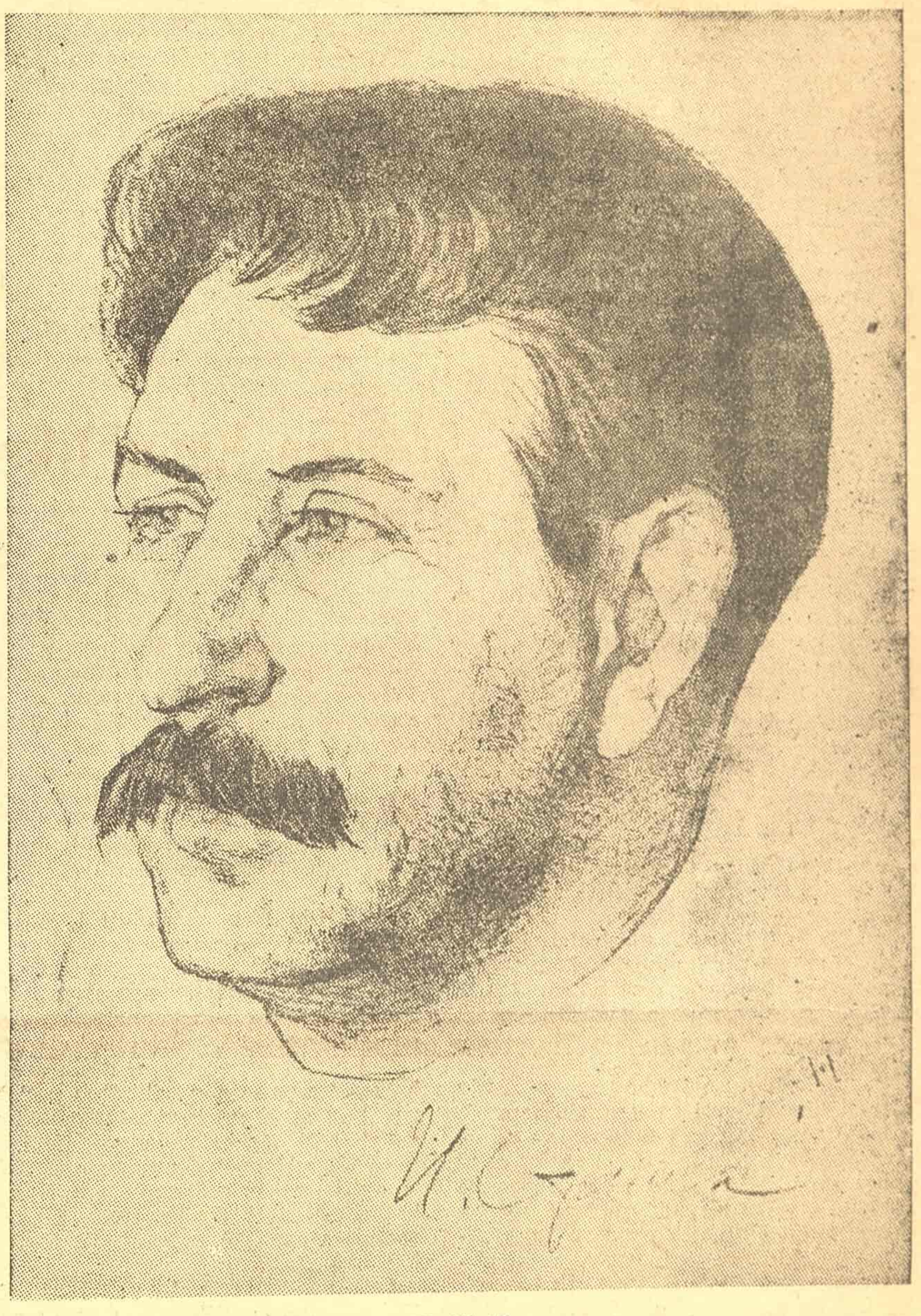

J. V. Staljin

Crtež N. Andrejeva

U **»Porazu«** Fadejev, kao bivši aktivni učesnik partizanskog ustanka na Dalekom Istoku, opisuje život i borbu malog partizanskog odreda u prvom razdoblju borbe godine 1918.—1919. »Kultura« je taj roman izdala 1946, ali to nije prvi put da je on štampan kod nas, jer ga je Nolit izdao još 1940 u seriji izdanja »Nova ruska beletristika«.

Roman **»Posljednji iz plemena Udege«**, također, zahvaća u borbu na Dalekom Istoku. Radnja se odigrava u godinama Prvog svjetskog rata, revolucije, početka građanskog rata i japanske okupacije do proljeća 1919. Beogradska »Prosveta« nedavno je objavila to djelo u dva omašna sveska.

Ovaj pregled samo hrvatsko-srpskih prevoda sovjetskih književnih djela na temu Oktobarske revolucije i građanskog rata, obuhvaća u svemu deset sovjetskih autora ili 14 djela. Taj broj koji bi nesumnjivo bio veći kad bi se pribrojali i ostali prevodi tih djela (na pr. slovenački i makedonski), svjedoči koliko je velik i značajan broj naših prevoda iz sovjetske literature i onda kad se ti prevodi svedu na specijalna djela, tematski i vremenski ograničena na jedno određeno historisko razdoblje, kao što je u ovom slučaju Velika oktobarska revolucija i građanski rat.

A. Z.

Telegram Saveza književnika Jugoslavije Savezu sovjetskih pisaca povodom 31-godišnjice Velike oktobarske revolucije

Savez književnika Jugoslavije najsrdačnije vam čestita tridesetprvu godišnjicu Velike oktobarske socijalističke revolucije, praznik bratskih sovjetskih naroda i svih snaga napretka i kulture u svetu.

Generalni sekretar
Čedomir Minderović

Pretsednik
Ivo Andrić

Tri godine časopisa „Jugoslavija—SSSR"

Od novembra 1945 godine redovno izlazi kod nas časopis Društva za kulturnu saradnju Jugoslavija—SSSR. Kroz puna tri godišta, sa oko pet stotina i pedeset članaka istaknutih naših i sovjetskih javnih i kulturnih radnika, sa preko 1.500 fotografija i reprodukcija, časopis je neprekidno, iz mjeseca u mjesec, produbljivao kulturne veze između bratskih naroda naše zemlje i Sovjetskog Saveza. Na tome plemenitom zadatku upoznavanja, zbližavanja i širenja Kulturnih veza našli su se na stranicama časopisa »Jugoslavija—SSSR«, uz imena istaknutih sovjetskih kulturnih i javnih radnika, i imena naših najviših državnih rukovodilaca, naučnika i umjetnika.

Uz mnogobrojne prevode knjiga, brošura i članaka sa svih područja političkog, kulturnog i stručnog života Sovjetskog Saveza, uz knjige naših autora posvećene SSSR, uz svakodnevne prevode i članke naše štampe o velikoj zemlji socijalizma — kompleti časopisa »Jugoslavija—SSSR« pretstavljaju jednu od najbogatijih riznica materijala na našem jeziku o političkoj i kulturnoj historiji sovjetskih naroda, o svestranoj aktivnosti i uspjesima sovjetske države i njenih građana. S druge strane, časopis nastoji da upozna sovjetske ljude sa historijom, kulturom i stvarnošću nove Jugoslavije.

Uređivan tako da gotovo svaki broj obuhvata jednu određenu tematiku u sovjetskoj i našoj zemlji, časopis je uspio da, usprkos raznolikosti materijala, bude pregledan i da iscrpno upozna čitaoce sa srodnim motivima sovjetske i naše stvarnosti (industrija, poljoprivreda i selo, godišnji odmor trudbenika, omladina, film, likovna umjetnost itd.).

Ovogodišnji brojevi časopisa »Jugoslavija—SSSR« svjedoče da se časopis sve odlučnije kreće u pravcu ispunjavanja svoga glavnog zadatka: da ne samo pruži našoj čitalačkoj publici prevedene, informativne, članke sovjetskih autora, nego i da potiče i razvija tretiranje sovjetske tematike kod naših pisaca i publicista i da, istovremeno, donošenjem raznovrsnog, sadržajnog, materijala o Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji upozna i strane, u prvom redu sovjetske čitaoce sa problemima i uspjesima izgradnje socijalizma u našoj zemlji.

Nekoliko poslednjih brojeva časopisa nesumnjivo pretstavljaju uspjeh u tom pravcu. Sve se više, uz prevedene članke istaknutih sovjetskih javnih radnika, pojavljuju u poslednjim brojevima časopisa i izvorni članci naših autora, koji pišu ne samo o važnim historijskim godišjicama i ličnostima sovjetske epohe, ne samo o krupnim događajima iz savremenog sovjetskog života, nego i o uspjesima naše države u izgradnji socijalizma i o neraskidivoj povezanosti historije nove Jugoslavije sa revolucionarnom historijom bratskog Sovjetskog Saveza. Poslednji dvobroj časopisa (36-37), posvećen 31-godišnjici Velike oktobarske revolucije, pretstavlja znak ljubavi i poklon naših kulturnih radnika bratskim narodima Sovjetskog Saveza povodom proslave toga velikog datuma.

Osvetljavajući još više zajedničke veze između naše i sovjetske države, historije i kulture, posvećujući se još više otkrivanju i spasavanju od zaborava starih, historijskih veza između naših naroda i naroda SSSR, a u prvom redu ruskog, upoznavajući još više sovjetskog čovjeka sa tekovinama nove Jugoslavije — časopis »Jugoslavija—SSSR« ispuniće svoju dužnost pred licem naših i sovjetskih naroda.

V. R.

POVODOM 40-GODIŠNJICE SMRTI KRANJČEVIĆA

Izložba knjiga Narodne Republike Hrvatske

Četrdesetogodišnjica smrti hrvatskog pjesnika Silvija S. Kranjčevića proslavljena je u Hrvatskoj na svečan način.

Ova proslava nije se ograničila samo na akademije, predavanja, članke o S. S. Kranjčeviću u štampi i časopisima i izdavanje njegovih djela, nego je shvaćena i kao prilika za manifestaciju velikog kulturnog uspona naroda NR Hrvatske od oslobođenja do danas, pa je u tu svrhu u Zagrebu otvorena velika izložba nakladne djelatnosti u tom razdoblju.

Nikada u historiji naših naroda nije se štampalo toliko knjiga kao danas, a da i ne govorimo o njihovom kvalitetu, pa se, bez pretjerivanja, može reći da za čitavo vrijeme postojanja stare Jugoslavije nije štampano toliko kvalitetnih knjiga, kao za protekle tri godine. U vezi s ovom izložbom bilo je mjestimičnó istaknuto da se osjeća pomanjkanje papira za štampanje knjiga. No, iako je to djelimice tačno, prešlo se ovakvim formulacijama preko činjenice da je pomanjkanje papira vezano i uz sve veću potražnju za knjigom, što je ujedno odraz naše stvarnosti u kojoj ljudi osjećaju sve veću potrebu za znanjem i kulturnim uzdizanjem. Ako treba govoriti o pitanju potražnje za knjigama, koje su veće nego naklade, onda treba na prvom mjestu osvijetliti izdavačku politiku naših nakladnih poduzeća, kritički se osvrnuti koje su knjige izdane u premaloj ili prevelikoj nakladi i koje su knjige mogle kasnije da se štampaju, a koje je trebalo izdati prije, koje su štampane bez sistema i van općeg plana.

Nekoliko brojeva neće nam biti na odmet da sagledamo ogromnu brigu narodne vlasti za političko, kulturno i stručno izdizanje radnih ljudi. Treba imati na umu, da su knjige za vrijeme stare Jugoslavije imale uglavnom najveći tiraž do 3000 primjeraka, dok se danas knjige štampaju, gotovo sve s najmanjim tiražom od 5000 primjeraka, a dostižu tiraž od deset, pedeset, pa i sto hiljada primjeraka. Samo dva nakladna poduzeća u NR Hrvatskoj, »Kultura« i »Nakladni zavod Hrvatske«, štampali su od oslobođenja do danas oko 13 miliona knjiga i ostalih publikacija. Posebice treba napomenuti, da je kod tehničkih i stručnih knjiga, koje se izdaju u sve većem broju i u sve većem tiražu, redovita pojava da nestaju s tržišta za nekoliko dana, pa i za nekoliko sati. Tako je na pr. priručnik »Armirani beton« nestao s knjižarskog tržišta u Zagrebu za nepuna dva sata. Isto se tako osjeća sve veća potražnja za izdanjima na talijanskom jeziku, kojima je ove godine posvećena velika pažnja. Samo »Stvaranje novoga svijeta« od Iljina, u tiražu od 5000 primjeraka, rasprodano je za nekoliko dana. Ovakvih primjera moglo bi se nanizati bezbroj. Da bi se još bolje mogla ilustrirati obimnost izdavačke djelatnosti, neka nam posluži primjer da je u Zagrebu samo tokom jednog od posljednjih dana jedan nakladni zavod izdao jednu zbirku pjesama, jednu studiju iz likovnog života, tri stručne knjige i dvije školske knjige. Na kraju treba napomenuti, da broj od 12 nakladnih poduzeća u NR Hrvatskoj i 149 knjižara pokazuje da je organizacija distribucije naše knjige postavljena po principu što većeg približavanja kupcu.

Ova prva izložba te vrste u NR Hrvatskoj, i uopće u Jugoslaviji, imala je za svrhu da posjetioca upozna kroz 2000 knjiga, grafikona i jedan katalog, šta je u NR Hrvatskoj štampano na polju literature marksizma-lenjinizma, beletristike, popularizacije nauke, stručne literature, likovne i muzičke umjetnosti, dječje i omladinske literature, od časopisa i ostalih publikacija, knjiga na talijanskom jeziku, u nakladnim poduzećima »Glas rada«, »Hrvatsko prirodoslovno društvo«, »Jugoslavenska akademija«, »Kultura«, »Matica Hrvatska«, »Nakladni zavod Hrvatske«, »Novo pokoljenje«, »Pedagoško-književni zbor«, »Prosvjeta«, »Poljoprivredni nakladni zavod«, »Seljačka sloga«, »Šahovska centrala«, i »Žena u borbi«. Sve knjige i grafikoni izloženi su po granama sadržaja knjiga, a u posebnom okviru prikazana je izdavačka djelatnost za vrijeme Narodnooslobodilačke borbe.

Na kraju treba istaknuti jedan od velikih uspjeha odbora za pripremanje izložbe i Kulturno-umjetničkog odsjeka Ministarstva prosvjete NR Hrvatske, a to je veza s pokrajinom prilikom održanja proslave i priređivanja izložbe. Svim gradskim i kotarskim narodnim odborima poslani su raspisi o proslavi 40-godišnjice smrti S. S. Kranjčevića, u kojima su predviđene teme za predavanja, date sugestije za priređivanje gradskih i kotarskih izložbi knjiga i pozvane narodne vlasti da organizuju posjete izložbi u Zagrebu.

Ova je akcija imala veliki uspjeh. Većina kotara u NR Hrvatskoj u ovom je ili onom vidu sudjelovala u općenarodnoj proslavi u spomen S. S. Kranjčevića. Najviše su se istakli kotar Đakovo, grad Virovitica, koji je najavio priređivanje izložbe knjiga, kotar Prelog, koji će prirediti četiri pokretne izložbe knjiga, kotar Crikvenica priredio je predavanja po svim školskim centrima, a grad Varaždin je tražio da se izložba iz Zagreba prenese u Varaždin. Pred mjerodavnim faktorima sada leži zadatak, da, zaista, po mogućnostima izložbu knjiga iz Zagreba prenesu u Rijeku, Pulu, Osijek i druge veće centre, a posebice da nagrade pojedine gradove i kotare, koji su se najviše istakli u proslavi i priređivanju pokretnih izložbi.

»Pisci svojim djelima treba da rade na formiranju karaktera novih ljudi« (Tito), stoji na jednoj paroli u izloženoj dvorani. Razgledavajući izložbu, čitajući grafikone i naslove knjiga, svaki posjetilac dolazi do uvjerenja, da su se naša nakladna poduzeća u najvećoj mjeri rukovodila riječima druga Tita. Evo samo nekoliko brojeva s grafikona: literatura marksizma-lenjinizma štampana je (u NR Hrvatskoj, ne računajući druge republike) do mjeseca rujna 1948 u 227 tisuća primjeraka, popularnonaučna literatura 1945 u 35 tisuća primjeraka, a tokom ove godine do sada 590 tisuća primjeraka. Pedagoška i školska literatura štampana je u 1945 u 7 tisuća primjeraka, a ove godine u 1.928 tisuća primjeraka. Poljoprivredne knjige 1945 u 70 tisuća knjiga, a ove godine u 150 tisuća. Naučne knjige 1946 u 10 tisuća, ove godine 63 tisuće. Prozna djela štampana su u 1945 u 179 tisuća primjeraka, 1947 u 412 tisuća primjeraka, a ove godine do danas 575 tisuća. Pjesme u 1945 u 23 tisuće, ove godine u 36 tisuća. Kazališna literatura 1945 u 5 tisuća, 1948 u 69 tisuća. Omladinske i dječje knjige 1945 u 45 tisuća primjeraka, 1946 u 212 tisuća, 1947 u 274 tisuće, a ove godine u 438 tisuća primjeraka. Knjige na talijanskom jeziku prvi su puta štampane kod nas u većim nakladama 1947 u ukupnom tiražu od 5 tisuća primjeraka, a ove godine već u 127 tisuća primjeraka. Tehnička i stručna literatura štampana je prvi puta u većim nakladama 1946 u 16 tisuća primjeraka, a 1948 do danas u 287 tisuća egzemplara.

Svi ovi primjeri i svi navedeni momenti snažan su dokaz razvitka i snažnog kulturnog uspona naše zemlje u cjelini, a napose Narodne Republike Hrvatske, koja, u borbi za ostvarenje socijalizma, pod rukovodstvom Komunističke partije, ide sigurno ka svojoj ljepšoj, bogatijoj i kulturnijoj budućnosti.

B. B.

ČEHOSLOVAČKA

Državne nagrade za umetnost i nauku

U okviru proslave 30-godišnjice Čehoslovačke Republike, čehoslovačko Ministarstvo škola, nauke i umetnosti dodelilo je više nagrada istaknutim umetnicima i naučnicima.

U oblasti muzike nagrađeni su za celokupni kompozitorski rad Otakar Jeremijaš i Mikulaš Šnajder-Trnavski. Nagrada za pozorišnu umetnost dodeljena je Janu Škodi, umetničkom direktoru Realističkog pozorišta u Pragu. U oblasti književnosti, nagrada za poeziju dodeljena je Vladimiru Hilanu za njegov rad od 1945 g; Marija Pujmanova nagrađena je za roman »Igra sa vatrom« i Petar Jilemnicki za roman iz slovačkog ustanka »Kronika«.

Za likovnu umetnost dodeljene su nagrade V. Makovskom za skulpturu »Partizan« i M. Benku za njegov dosadašnji rad na polju vajarstva.

U oblasti nauke dodeljeno je pet nagrada: dr. B. Bidžovski nagrađen je za rad na polju matematike i prirodnih nauka, inž. Št. Bela za rad na melioraciji, dr. Fr. Travniček za »Gramatiku književnog češkog jezika« i dr. O. Pavlik za radove iz oblasti pedagogije.

Osim toga, Ministarstvo informacija i prosvete nagradilo je pisca scenarija dr. F. A. Dvoržaka, glumicu Zd. Infeldovu i reditelja J. Krejčika za film »Selo na granici«, zatim A. Brousila za rad na filmskoj dramaturgiji i kompozitora J. Srnku za njegov dosadašnji rad na filmskoj muzici.

Pozorišni festival

U toku meseca oktobra u Pragu je održan pozorišni festival na kome su uzela učešća sva stalna, kao i pokretna oblasna i omladinska pozorišta u Čehoslovačkoj. Ukupno je dato 38 pretstava. U okviru proslave čehoslovačkog nacionalnog praznika 28 oktobra, svečano su dodeljene nagrade najboljim pozorišnim kolektivima, najboljim rediteljima i najboljim glumcima na ovom festivalu. Takođe su dodeljene tri nagrade za najbolji domaći pozorišni komad. Za laureata pozorišnog festivala proglašen je Jindržih Holnzl, direktor drame Narodnog pozorišta u Pragu.

O. Č.

BUGARSKA

U Sofiji je organizovan otsek slavistike pri Akademiji nauka

Pri Akademiji nauka u Sofiji organizovan je otsek slavistike pod pretsedništvom Todora Pavlova. Otsek je podeljen na sedam sekcija: istorisku, filološku, etnografsku, folklornu, arheološku, pedagošku, umetničku i ekonomsku.

Sedamdeset i pet godina postojanja Narodne čitaonice u Kazanlku

Ove godine se navršilo 75 godina od osnivanja Narodne čitaonice »Iskra« u gradu Kazanlku. Proslava je održana 15, 16 i 17 o. m. Od svih biblioteka u unutrašnjosti Bugarske, ova čitaonica ima najbogatiju biblioteku, bogatu galeriju slika, muzej, bioskop, pozorišnu trupu i hor.

RUMUNIJA

Osnovan je Istoriski institut u Bukureštu

Nedavno je u Bukureštu osnovan Istoriski institut Narodne Republike Rumunije. Institut ima sledeće sekcije: 1) narodna istorija; 2) opšta istorija; 3) istorija slovenskih i balkanskih naroda; 4) sekcija za vizantologiju.

FESTIVAL OMLADINE JUGOSLAVIJE

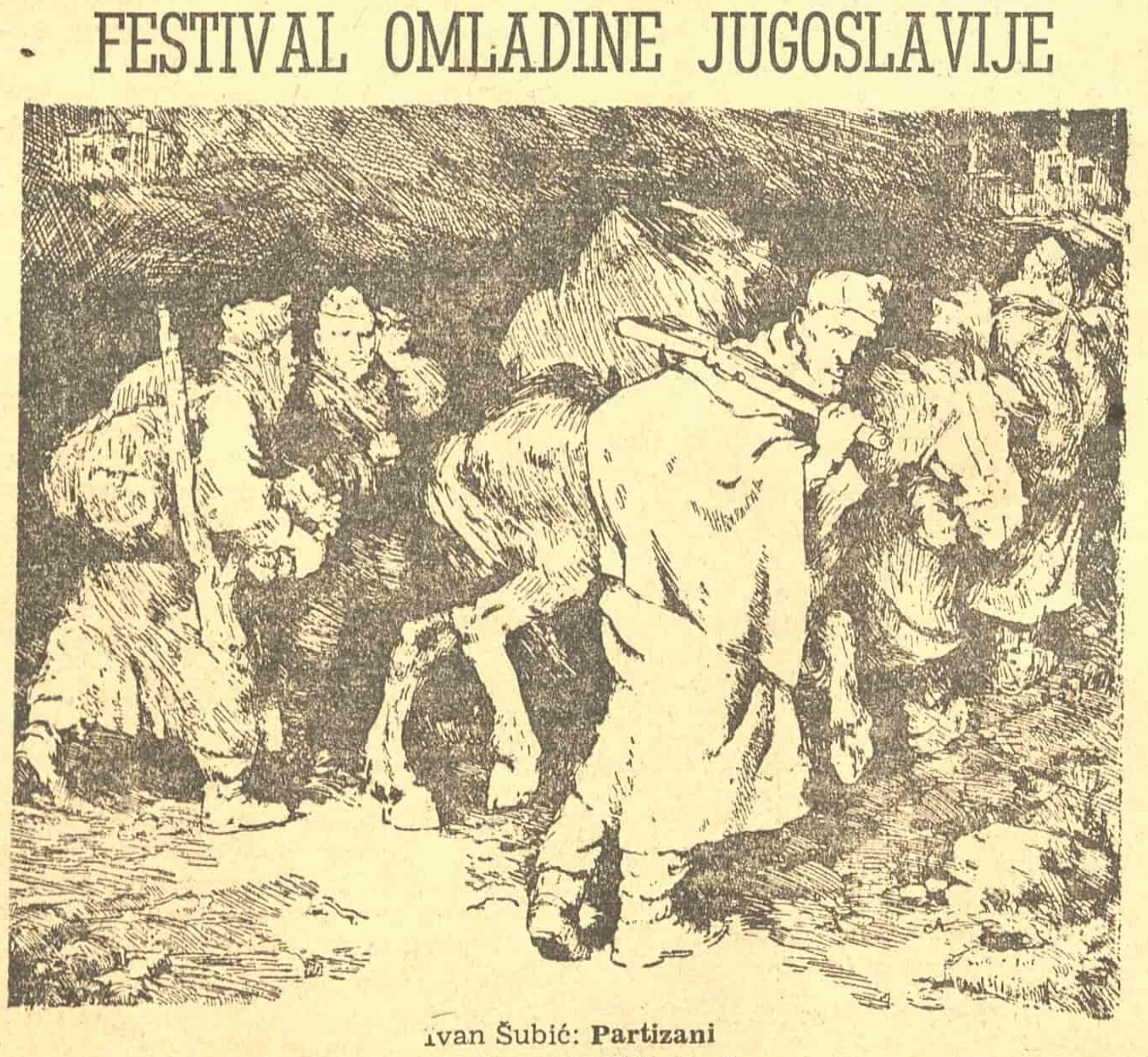

Ivan Šubić: **Partizani**

(Sa izložbe likovne i primenjene umetnosti mladih)

VEČE MLADIH KNJIŽEVNIKA

Veče mladih književnika i pisaca-početnika održano je, u okviru festivala omladine Jugoslavije, petog novembra u bivšem Oficirskom domu u Beogradu.

Na tom književnom večeru čitala je svoje radove grupa sastavljena od mladih pisaca i književnika — početnika iz svih republika naše zemlje, i to: Srbo Ivanovski i Gane Todorovski — iz Makedonije, Vesna Parun, Slobodan Novak i Stjepan Perović — iz Hrvatske: Mladen Oljača — iz NR Bosne i Hercegovine: France Kosmač, Lojze Krakar i Ivan Minati — iz Slovenije: Čedo Vuković i Radonja Vešović — iz Crne Gore: Veles Perić, Slavko Vukosavljević i Slobodan Marković — iz Srbije.

U okviru festivala omladine Jugoslavije otvorena je 6 novembra u Beogradu, u prostorijama Prve ženske gimnazije, izložba naših mladih slikara i vajara, studenata akademija i učenika škola za primenjenu umetnost.

U sali Doma kulture Trećeg reona u Beogradu otvorena je, takođe, u okviru festivala, 5 novembra izložba kulturno-prosvetne delatnosti narodne omladine Jugoslavije.

IZDAJNICI LJUDSKOG RODA

»Imali smo izdajnika rase, domovine i religije. Ali mi još nismo dovoljno ohrabrili prave izdajnike, one koji će izdati ljudski rod. A takvi su nam upravo najpotrebniji«.

To piše Amerikanac Henri Miler, autor pornografskih knjiga, prljavijih od romana, koje je pre rata objavljivao francuski nacista Selin.

No vratimo se tekstu.

Koji su to »nam«, kojima su upravo tako potrebni izdajnici, i to pravi, izdajnici ljudskog roda, i, zašto su »im« ti izdajnici ljudskog roda tako histerično hitno potrebni?

Zamislimo: pilot je dobio zadatak da baci atomske bombe na neko mirno ljudsko naselje. Leteći odnekud iz jedne od bezbroj baza Trumanove doktrine, Djujiove demokratije i Maršalove pomoći, pilot se može usput ka cilju upitati: »Šta ja to radim i zašto to radim? Šta su mi skrivili ljudi tamo dole?« On se može zgaditi nad sobom. On će se, možda, pokolebati, možda neće hteti da pusti teret smrti na tople riđe krovove, možda će mu ruka zadrhtati pre no što povuče polugu, možda će se vratiti.... A to znači... Ne. To ne bi valjalo. Potpaljivači novog rata hteli bi da je čovek, to jest pilot bombardera, nedostupan sažaljenju za patnje i sudbine, da oseća neko vraško zadovoljstvo što je komandir smrti i što može bez napora da satre ljude namenjene životu i ljubavi, radu i radosti, što može kadgod mu se prohte da naredi: »Smrti! Ruši!«, što ga ništa ne vezuje za ljude, ni solidarnost, pa čak ni mržnja.

Šta je taj »idealni« pilot?

Izdajnik ljudskog roda. Kome služi? Potpaljivačima rata — izdajnicima ljudskog roda.

Teorija o lepoti izdajstva ne javlja se po prvi put u izvesnoj literaturi. Nju su negovali svi unakazitelji ljudskih duša, neomistici, pesimisti, nadrealisti, egzistencialisti i, svi bi ovi propagatori paranoidnih pogleda na svet mogli s pravom da traže za sebe procenat preteče. Ali pravo na tu krvavu slavu ima i Hitler, koji je pre trideset godina bio našao formulu kojom je uspeo da galvanizira svoje mase i da ih povede — u smrt. Potpaljivači novog rata traže novu varijantu takve formule, ali pogodne za zemlje u kojima se vojni obveznici i ostali ljudi navikama, mentalitetom i istorijom razlikuju od Nemaca. Mnogi mislioci, skloni dolarima, tragaju za tim tajnim ključem kojim se duše zaključavaju za svako ljudsko osećanje. Henri Miler je s njima. No on ga nije još našao, i nek nam nije žao. Ta traganja se nalaze u stadiju eksperimenata. Ali Miler je dao ime tajnoj formuli. Prijatelji rata i njihove eventualne armije mogu da budu samo i jedino izdajnici ljudskog roda.

No time se bačeni bumerang vraća i pogađa tačno u glavu one koji su ga hitnuli.

Izdajnici ljudskoga roda su svi fabrikanti, bankari i drugi lovci zlata koji ideališu rat, »slatki, mali, dragi stari rat koji ne bi nikom škodio«. To su i njihovi ljudi: agenti, špiuni, diverzanti, plaćeni novinari, neki pisci, popovi, proizvođači filmova. To su i oni delegati na konferenciji Organizacije ujedinjenih nacija koji se već dva meseca trude da Pariz pretvore u otskočnu dasku za buduće ratne avanture. Ali borba koju protiv njih vode pretstavnici SSSR-a i narodnih demokratija nailazi na sve jaču podršku masa na svim stranama sveta. Reči Višinskog i Kardelja odjekuju u dušama ljudi. Jer ništa od svega što običan čovek voli nema oblik atomske bombe, čak i kad je njeni producenti perverzno nazivaju imenom jedne lepe filmske glumice.

Kad institut Galup ne bi bio u rukama onih koji zgrću pare na ratu prosto zato što im njihov sistem onemogućuje da ih zarađuju na miru u tako fantastičnim količinama, moglo bi mu se možda predložiti da napravi anketu na temu rata i mira. Neka postavi ljudima jedno jedino pitanje: Pretpostavljaju li mir ratu?

Odgovor bi bio jedan jedini, prost kao i pitanje. Svi ljudi bez razlike mrze rat.

No čitajući besede delegata maršaliziranih zemalja na konferenciji u Parizu reklo bi se, da narodi, u čije ime oni fraziraju, ne žele ništa tako svesrdno kao da poginu u krstaškom pohodu protiv ljudi koji izgrađujući socijalizam grade mir, sreću i slobodu za sve. Istina, čak i onda kad promuknu od sulude vike i izgube dobar glas kao Maknil, ne odaju utisak da su suviše ubeđeni u svoje tvrdnje. Uostalom i Herst i Blum bili su već u više navrata primorani da »tumače« svojoj publici zašto je »moralna pobeda na strani Višinskog«, uprkos »o-ke« funkcionisanju dobro podmazane glasačke mašine Fostera Dalsa. Smelost, logika i argumenti na strani su onih koji brane mir. Uzalud sve verbalno mlataranje upaljenim bakljama rata. Ljude ne privlači ta mračna strana svetlosti kojom pokušavaju da osvetle palatu Šajo, gde su do pre nekoliko meseci izlagani skeleti »Muzeja čoveka«. Odista, ne pretstavlja izraz dobrog ukusa to pretvaranje kosturnice u poprište borbe za mir. No to je stvar Francuza koji samo igraju ulogu domaćina. Činjenica je da prijatelji rata već doživljuju »sramni krah« o kome govori Staljin koji je između ostalog rekao i da su »društvene snage koje žele mir i suviše jake, da bi ih Čerčilovi učenici u agresiji mogli savladati i skrenuti na put novog rata«.

Užasi prošlog rata nisu izbledeli iz sećanja naroda, da bi ih se, tako preko noć, moglo opet povesti na klanicu. Od Bergena do Taranta prostire se neprekinut lanac mladih grobova, a nemački ratni zarobljenici, vukući svoje noge u drvenim klompama, trebalo bi da potsete atomske mitomane, ako ni na šta drugo, a ono, bar na bedan kraj izvesnog mita koji je u ime rase hteo da zagospodari svetom. I da u XX veku agresivni mitovi mogu imati jednu sudbinu. Bezuslovnu kapitulaciju.

Međutim, svi mirovni ugovori još nisu potpisani, a one potpisane Anglo-amerikanci ne izvršuju. Kandidati agresije smatraju da ih potpisi na ugovorima ne obavezuju. To rimuje na ime Hitlera. Takoreći objektivni i neutralni Švajcarci iz Gazet de Lozan hteli bi da se Dalsu uvaži kao olakšavajuća okolnost to što Hitler nije smatrao da poseduje monopol atomske bombe. U Stenjevcu još živi pacijent koji je uobrazio da mu je glava od češkog kristala. I to je još uvek njegova privatna stvar. Ali nije privatna stvar ucenjivati čovečanstvo evo već četvrtu godinu fiktivnim prednostima. Upornost koju pokazuju potpaljivači novog rata nije privatna stvar.

To je stvar svih ljudi. Još nije buknuo mir i ljudi nisu suviše bezazleni. Na pretnje, na atentate, na porobljavanje narodi odgovaraju na svoj način. Bore se za slobodu. I ne slažu se sa Morijakom, koji misli da je to demodirano. Od kako su fašisti kapitulirali puca od rata na sve strane. I tu, pod nama u Grčkoj i tamo, u Kini, Burmi, Indoneziji, Španiji. Rat vode imperijalisti, ali pucaju i stari odnosi, i u paramparčad odlaze nevolje izrabljivanja. Na površinu izbijaju konačne ljudske snage koje razvezuju hleb, mir i slobodu. A ko je osetio makar jednom njihov nezaboravni ukus, pamtiće ga i daće sve od sebe da postane svojina sviju ljudi. Neka imperijalisti hrane svoje sinove govеđim konzervama, neka ih šalju u vojsku, čovek se umiriti ne da. Čovek je naučio da se bori za mir.

Pod slavnom sveljudskom zastavom socijalizma vodi se borba za mir, a pod tom zastavom će izdajnici ljudskog roda biti i pobeđeni.

O. DAVIČO

MEĐU NJIMA

Pol Klodel, arhangel Mihailo i francuski padobranci u Indokini

Za vreme prošlog rata francuski književnici, učesnici pokreta otpora, izdavali su u ilegalnosti povremene sveske pod naslovom »L'honneur des poètes« (Čast pesnika), u kojima su objavljivali svoje najbolje pesme i prozu. U tim svojim publikacijama izrazili su oni mržnju i gnev na fašističke porobljivače, svoju veru u snagu narodnog otpora, svoj duboki patriotizam i ljubav prema radnim ljudima Francuske, koji su ustali na oružje da oslobode svoju zemlju od nemačkih zavojevača i Petenovih izdajnika. Staviti svoju poeziju, svoju snagu i ime pisca u službu naroda i boriti se perom i oružjem protiv porobljivača — to je za njih bila stvar časti pesnika.

Da se setimo ovih publikacija navela nas je pojava jedne nove rubrike, koju je sredinom oktobra uveo na svojoj naslovnoj strani francuski list »Les nouvelles littéraires«. Naslov rubrike — »Honneur des hommes« (Čast ljudi) — potseća nas, zaista na književne sveske koje su izdavali francuski pesnici ,učesnici pokreta otpora. Kao što su oni za vreme rata objavljivali svoj književni zbornik, tako i list »Les nouvelles littéraires« počinje da objavljuje, pod sličnim naslovom, »jednu antologiju savremenih pesnika, pripadnika raznih generacija i tendencija«.

Kada se radi o časti pesnika i ljudi, onda se za svakog pravog pisca i za svakog poštenog građanina Francuske i danas, kao u vreme rata, postavlja isti cilj: boriti se s narodom protiv izrabljivanja i tiranije, protiv svih osvajača, nalazili se oni u Evropi ili u Indokini.

Ali izdavači lista »Les nouvelles littéraires« imaju drukčija shvatanja o časti pesnika i ljudi. Svoju novu rubriku oni su započeli jednom neobjavljenom pesmom Pola Klodela, koja se zove »Sveti arhangel Mihailo«. Arhangel Mihailo je, kako napominje redakcija lista, »patron padobranaca francuskog ekspedicionog korpusa u Indokini«. Njemu Pol Klodel posvećuje svoju pesmu, ispevanu u njegovom poznatom »bibliskom« metru, u dugačkim i čvornovatim prozaičnim stihovima, koji su neka mešavina vulgarnog uličnog žargona i modernizovane bibliske grandilokvencije militarističko-klerikalnog tipa.

Ti nadmeni, nabusiti i pretenciozni Klodelovi stihovi mogu se, ukratko prepričati, ma da je čovek u iskušenju da celu pesmu prevede, toliko je svaki njen stih, svaka pojedina reč flagrantan i brutalan akt obračunavanja sa slobodarskim i humanističkim tradicijama Francuske, toliko je ona zadojena mračnim, srednjevekovnim verskim fanatizmom, stopljenim, u nekoj bizarnoj i odvratnoj mešavini, sa ciničnim i brutalnim govorom savremenog imperijaliste i kolonizatora.

Sujeveran svet veruje kod nas da je arhangel Mihailo jedini živi svetac, da on nikada ne umire. I zaista, u Klodelovoj pesmi on ponovo oživljava, obučen u uniformu padobranca, vojnika francuskog ekspedicionog korpusa. On svetitelj i ratnik arhangel sa krilima padobranca, namesnik božje volje, »vertikalne i stroge«, pretstavnik svega »univerzalnog, spirituelnog, pravoliniskog« što ratuje protiv svega »partikularnog, zemaljskog i krivoliniskog«, spušta se kao munja na zemlju, da »produži borbu Francuske protiv zmaja« — protiv ugnjetenog i porobljenog naroda Vijetnama koji vodi herojsku i odlučnu borbu protiv francuskih kolonizatorskih trupa. A zajedno s arhangelom i on, Pol Klodel ,uvaženi osamdesetogodišnji akademik, primoran je, »pošto je zato stvoren«, pošto su »gromovi jedino sredstvo za sporazumevanje«, da napusti svoju svakodnevnu spirituelno-literarnu dokolicu i da »munjevitom brzinom poleti kroz nepoznate prostore i prašumu« i spusti se padobranom na zemlju Indokine, kako bi se još jednom potvrdile reči božje: da »zmaj nije u pravu kada pokušava da se raspravlja sa svetim Mihailom«.

»Sveti arhangele! Žandarme božji! Brutalni svetitelju! Pukovniče i ratniče! — kliče Pol Klodel, — pomozi mi da se objasnim sa tom žutom ženom tamo dole ,s kojom smo se na čudan način venčali (i uspeli smo bili, iako govorimo drugim jezikom, da se nekako sporazumemo). Ako gospođa ima neke svoje ideje, ona ipak nema pravo da nas jednostavno izneveri!«

I pesnikovo jadikovanje nad neizvesnom sudbinom francuskih kolonija, nad »žutom ženom« koja ima »svoju ideju« o slobodi i časti, i zato je uzela oružje da izgoni iz svoje zemlje nasilnike i osvajače — pretvara se, ukoliko se pesma primiče kraju, u sve grublje i sve osornije pretnje ognjem i mačem, kaznom nebeskom i zemaljskom.

Zar ona, ta žuta žena, ta nepokorna i gorda Indokina, misli da se može zaboraviti »sva ona krv koja leži između nje i nas — krv mornara, vojnika, biskupa, sveštenika, svetitelja, misionara i mučenika, koji su tako čvrsto srasli sa ovom zemljom, da ih ništa više ne može od nje otrgnuti?«

Pesnici iz skromne, ali poštene zbirke stihova »L'honneur des poètes« rođene u ognju bitke za slobodu, za čast Francuske, pevali su o gnevu i mržnji naroda na porobljivača. Pesnik francuskog militarizma i katoličkog mraka Pol Klodel peva himnu porobljivačima i nasilnicima, i priprema ratnički pohod da odbrani »čast« francuskih kolonizatora i katoličkih misionara, koji su krivi za krv i stradanja miliona obespravljenih ljudi Indokine.

I kao završni finale svoje pesme, uz zvuke jerihonskih truba koje prete i opominju, Pol Klodel najavljuje dan osvete i kazne, koja će stići buntovnički narod Vijetnama. Arhangel Mihailo, merač duša, uverio se konačno da su gresi vijetnamskog naroda isuviše pretegli na njegovim terazijama. Na čelu parašitista francuskog ekspedicionog korpusa u Indokini, koji su ga izabrali za svog patrona, on kreće u pohod na nevernike i buntovnike. I cela ta apokaliptička krilata vojska osvetnika ,a sa njom i Pol Klodel, »nanovo silazi s neba« i leti put Vijetnama. I kroz huku motora tih novih vazdušnih jahača Apokalipse odjekuju kao jerihonske trube gnevne reči novozavetnog proroka Pola Klodela:

»Ova zemlja gde se spuštamo naša je, jer mi smo je skupo platili!«

Sreća je samo što se narod Vijetnama koji vodi zemaljsku, ali efikasnu borbu protiv porobljivača, ne boji Klodelovog strašnog suda.

Z. M.

O PROBLEMATICI SATIRE NA DOMAĆU REAKCIJU

(Povodom Kulenovićeve komedije »Večera«)

Sve osetnija oskudica dobrih savremenih komada na repertoaru naših pozorišta ne sme otupiti kritičnost prema komadima koji, iz većeg broja napisanih a neuspelih, stižu na scenu, jer je reč upravo o tome da našim pozorištima treba dati komade koji su po idejno-umetničkim i scensko-tehničkim kvalitetima dostojni naše revolucionarne stvarnosti i naše nove kulture, o tome da možemo pravilnom kritikom učestvovati kako u izgradnji našeg savremenog repertoara tako i u formiranju realističkog stila naših pozorišta. Naročito je odgovorna dužnost kritike kad se radi o delu naprednog pisca neosporna talenta, koji je već stekao priznanje, i od koga se s pravom može zahtevati bolji kvalitet od onoga koji je u iznesenom delu postigao.

Izvođenje komedije »Večera« od pesnika »Majke Stojanke«, od pisca koji je napisao niz pripovedaka i objavio knjigu komedija, očekivalo se s interesovanjem, iako su nedostaci komedije primećeni i u knjizi. Po literarnoj obradi komedija zaslužuje interesovanje. Prikazivanje komedije na sceni beogradskog Narodnog pozorišta izazvalo je živu diskusiju kod publike, koja je osetila da komedija stvara izvestan nesporazum. A sama pretstava potencirala je problematičnost komedije, istakla još jače nedostatke u koncepciji i obradi. Sam pisac je iz kontakta njegova komada s publikom svakako stekao dragocena iskustva za svoj dalji rad na drami.

Skender Kulenović je napredan pisac dokazana talenta, čiji je stav prema stvarnosti, iz koje je uzeo temu, određen. On nije pogrešio u oceni same stvarnosti, on je osudio ono što je za osudu a afirmisao ono što je za afirmaciju. Pitanje je u tome kako je on svoju ocenu izrazio, kako je prikazao ono što osuđuje a kako ono što afirmiše. Reč je o metodu, o prilaženju temi i o obradi.

Tema je uzeta iz naše društvene stvarnosti, i ta tema po sebi nije ni promašena ni beznačajna. No kako je pisac koncipirao komediju, kako je iz stvarnosti izvukao sadržaj, kako je postavio problematiku, kako kroz radnju proneo ličnosti, kako je kroz ličnosti prikazao društvenu stvarnost u kojoj one pretstavljaju suprotne snage?

U komediji Kulenović je prikazao upinjanje jednog dela svrgnute buržoazije da se, služeći se svojim iskustvima i navikama u zauzimanju položaja, uvuče u aparat novog društva nastalog revolucionarnim preobražajem. Te pretstavnike tučene buržoazije koji nisu iščezli odmah pri likvidaciji okupatorskih vlasti, pisac je uzeo u trenutku kada su njihova upinjanja već došla u kritičnu fazu. Rasplet komedije je slom iluzija i mahinacija tih maskiranih neprijatelja. Pisac nije imao nameru da prikaže ostatke one vrhuške ranije vladajuće klase, koja je već potpuno izgubila bitku i kao otvoreni neprijatelj strši u novom društvu kao neznatno tuđe telo, on je uzeo onaj deo takozvane domaće reakcije koji pokušava da se uvuče u »pukotine«. Njegove ličnosti jesu izraziti neprijatelji novoga društva i oslobođenoga naroda, ali neprijatelji koji se još ne smatraju potpuno likvidiranim niti polažu sve na spiritističko očekivanje »promene spolja«, to su tipovi koji su u kapitalističkom društvu bili prišipetlje najmoćnijih, pod okupacijom bili sluge okupatorskih slugu, a u novoj državi špekulišu, pokušavaju da se prilagode novom stanju u svoju korist, radi kamuflaže se rastapaju u izjavama lojalnosti, a štete i truju oko sebe. Oni su onaj deo predratne inteligencije koji nije iskreno prihvatio narodnu vlast i društveni preobražaj, i koji izvesno vreme može da se kamuflira svojom stručnošću, pošto pretežni deo inteligencije iskreno hoće da sarađuje na novim zadacima.

Ima li ljudi kao inženjer Gojko Novaković, koji kao potpuno tuđi novom društvu dolaze do izvesnog položaja u privredi? U doba kada se komedija odigrava — godinu dana posle oslobođenja — bilo ih je, ima ih i danas kada uveliko izgrađujemo socijalizam, a biće ih u raznim vidovima i u skoroj budućnosti, dok ne bude potpuno iščupan koren buržoaske klase koja je već izgubila sve pozicije, dok ne budu potpuno likvidirani ostaci i recidivi buržoaske ideologije.

Međutim, kad pisac hoće da prikaže neumitno slamanje pokušaja kamufliranih neprijatelja u novoj društvenoj stvarnosti, on mora u tipične okolnosti staviti tipične likove. On mora ne samo pokazati snagu novog društvenog uređenja, nego, da ne bi nepravedno prikazao narodnu vlast slepom i nesposobnom — što ona nije, on mora i te uljeze prikazati onako da bude mogućna obmana koju oni privremeno vrše. Tu pisac nije uspeo. Nije dovoljno prikazao tipične okolnosti, svojim negativnim ličnostima nije suprotstavio uverljivo pretstavnike novoga, a te pretstavnike staroga, negativnoga on je prikazao tako očito i banalno pokvarenima da postaje neverovatno da su oni mogli obmanuti narodnu vlast, izigrati masovne organizacije i radničku klasu, a očitost njihovog ličnog nitkovluka — koji bi bio za osudu i u građanskoj komediji — ne dopušta da se u pravoj meri pokaže snaga i moralna veličina novoga društva koje oni hoće da kompromituju i ruše.

Ako pisac hoće da dâ jednog neprijateljskog uljeza na položaju direktora Elektrozavoda, taj uljez, radi podudarnosti sa stvarnim odnosima, mora bar izgledati stručno sposoban i relativno pošten. Pisac ima mogućnosti da kroz radnju pokaže njegovu javnu prividnu odanost novom društvu, a njegove skrivene stvarne mahinacije i neprijateljske postupke, u prvi mah nepoznate prikazanoj sredini. A da bi to učinio, pisac pre svega mora te ličnosti prikazati u radnji, u akciji kroz koju se ispoljavaju one a pokazuje društvena stvarnost u kojoj hoće da se prevarno plasiraju.

U komediji »Večera« ustvari nema radnje. Kroz tri slike traje ista situacija. Čitavo dešavanje na sceni vrti se oko toga da Novakovići namame na večeru Omera a da zadrže i Čedu koji je došao da izbavi Omera. Za vreme pripreme večere i same večere, koju direktor Novaković priređuje na svoj rođendan koji se poklapa sa prvom godišnjicom oslobođenja Sarajeva, svi prisutni, koji stalno izlaze sa scene i ulaze na scenu, jurišaju na Omera i Čedu s posebnim računima. Među samim pretstavnicima reakcionarne buržoazije na sceni ima nesuglasica i nesporazuma, a radnju zamenjuju dijalozi i prepričavanja. Novakovićka hoće da udesi brak, iako njena kći Vesna i neće da se uda za Omera. Između žene i muža dolazi do nesporazuma, jer Novakoviću nije toliko stalo do braka kćeri koliko do intervencije verenika Omera u pitanju istrage protiv njega. Pravnik Tvrtković, s kojim je Novaković imao stare račune a s kojim se sporazumeva zato što uzajamno znaju sve svoje nitkovluke, drži Novakovića u obmani. jer on sluti da će Novaković dolijati, i ne traži više njegovu pomoć nego traži Omerovu intervenciju da dobije bolju službu. Umesto radnje, ima splet interesa i intriga. Gledaocima su ličnosti od samog početka jasne kao banalni nitkovi. i čude se kako takve ličnosti mogu ikoga obmanuti. Gledaoci se čude, jer od samog početka komedije nad tom jedinom situacijom lebdi nagoveštaj spoljnog raspleta u vidu intervencije vlasti. Onim što se scenski dešava u tri slike radnja se niukoliko ne razvija, samo se ličnosti detaljnije otkrivaju, kao da je pisac hteo scenski da ilustruje jednu pripovedački shvaćenu situaciju. Pisac te pretstavnike tučene buržoazije hoće da da »iznutra« umesto kroz akciju, a glavne ličnosti isuviše su mizerne i odvratne a da bi neprekidno potenciranje iste situacije dovelo do rašćenja dramske napetosti.

U to društvo okupljeno na večeri, u kome svi, pa i mati i kći i muž i žena jedno drugom bacaju u lice prljavo rublje a dve rođake liju pogrde, jedna velikosrpske a druga velikohrvatske, u to društvo pokvarenjaka koji se uzajamno preziru i znaju jedno o drugom gadosti iz prošlosti i iz sadašnjosti, pisac dovodi Omera Sabrića i njegovog prijatelja Čedu Jovanovića, koji su bili partizani a sada su srednji rukovodioci.

Omera, koji igra ulogu predratnog verenika Vesne, osorne prema njemu, sami ovi reakcionari karakterišu kao smetenjaka, koji nije naročito značajan u novoj »hijerarhiji«, a i u ratu je učestvovao kao partizan »samo od četrdeset četvrte«. I ovako karakteriziran, Omer deluje deplasirano kao rođak ove sredine. Ako on i ne zna sve ono što ulica priča o ljubakanju Vesne s gestapovskim oficirom pod okupacijom, ako on i ne zna šta je sve Novaković radio za vreme rata i šta je o njegovom poslovanju posle oslobođenja utvrdila kontrolna komisija, čitavo to društvo Novakovićevih, Tvrtkovićevih, zagrebačkog apotekara Lastića i dveju lajavih rođaka toliko je manifestno kriminalno, da je neshvatljivo da iole pošten čovek može u njemu boraviti i slušati licemerne izjave koje u svojoj karikaturalnosti prema svemu velikom u našoj stvarnosti zvuče kao blasfemije. A Čedo Jovanović, koji nije zaljubljeni smetenjak, a kome i reakcionarna družina priznaje da je prvoborac od početka ustanka. deluje apsurdno u ovoj situaciji. On doduše nekoliko puta pita svoga prijatelja Omera gde ga je to doveo, ali ostaje, izjavivši da neće društvu ostati dužan »rafalima«. Međutim, da li je metodski pravilno da pisac dvojicu pretstavnika novoga društva (ako Omera možemo smatrati takvim) pušta da vode dvoboje rečima s očitim neprijateljima, čak Omera da prima poljubac histerične majke svoje verenice? Protiv štetočina novo društvo ima narodnu vlast, detroniziranu buržoaziju ono tuče i odozgo. aparatom vlasti, i odozdo, snagom i budnošću masa. Međutim, Omer se drži kao da uopšte ne opaža apsurdnost svoga prisustva u svojstvu budućeg člana porodice, a Čedini »rafali« neefikasni su, jer ni akademske diskusije ni nadmudrivanja za večerom nisu praksa u borbi napredne snage na vlasti protiv tučene buržoazije koja nastoji da šteti. Argumenti su potrebni u raskrinkavanju pred javnošću. a ne u diskusiji sa samim štetočinama.

Osnovni nedostatak u tome je što u komediji nema radnje kroz koju bi se rešavao sukob između novoga društva i tučenih, izolovanih ostataka staroga. Pošto umesto radnje imamo jednu istu situaciju, u komediji se ne vidi nova društvena stvarnost pred kojom su mahinacije buržoaskih štetočina, koliko god opasne, nemoćne, nego pisac nagoveštava neki spoljni dekor u vezi s proslavom godišnjice oslobođenja, a čitava društvena atmosfera nagoveštena je kroz dijaloge, i to uglavnom »obrnuto«, kroz dijaloge reakcionara. Kada ne bi od početka komedije nad situacijom lebdela kontrolna komisija, o čijoj se istrazi čuje, izgledalo bi da su ovi pretstavnici starog društva zaista bez brige preneli u novo društvo sve najdrastičnije malverzacije iz starog društva. A pošto je sve dato u međusobnom odmotavanju prljavog rublja, moglo bi izgledati da je i kontrolna komisija samo »floskula« — kako priče »ulice« o krivicama ovih ličnosti naziva Tvrtković, kao i priče o tome da je Novakovićeva žena podvodila kćer gestapovskom oficiru, da je Novaković bio četnički ortak a Tvrtković ustaški pouzdanik. Uz to Omer, kome se Novaković obraća za intervenciju kao nedužan predmet istrage, uopšte ne pomišlja o krivici budućeg tasta.

Pisac te negativne ličnosti daje otpočetka određene u nitkovlucima, razgolićuje ih u međusobnim dijalozima, i otpočetka nagoveštava da će Novaković dolijati. No ne suprotstavljajući im snagu novog društvenog uređenja drukčije nego kroz Čedine (vrlo neubojite) »rafale rečima« i kroz nagoveštaj kontrolne komisije, on je prenebregao aktivnost masovnih organizacija, budnost samih radnika koje Novaković najvulgarnije pljačka, vlast koja je u rukama radnih masa a ne samo u izvršnim organima. Insistirajući više na ličnim osobinama nego na društvenoj akciji uljeza iz detronizirane klase, razglabajući u psihološki šaržiranim dijalozima opačine i iluzije tih ličnosti, on je prenebregao da konkretno ocrta tipične društvene okolnosti u kojima oni moraju pretrpeti poraz. U komediji njih ne pobeđuje nova društvena praksa sa svojom ideologijom i svojim moralom. nego istražni organi hvataju Novakovića kao običnog kradljivca državne imovine. Rasplet dolazi spolja, u vidu novinske vesti o rezultatu istrage, a Omer i Čedo, koji u komediji pretstavljaju nove ljude i novo društvo, usvari beže na tu vest koju donosi lajava Rosa, kao da prosto hoće da se ne kompromituju u kući dolijalog štetočine. Njihova moralna i idejna nadmoćnost nije došla do scenskog izraza.

Ne motivišući dovoljno kako je nitkov Novaković mogao postati neograničeni upravljač preduzeća u novoj državi, pisac je ostavio nejasnom i Vesnu. Dosta je tipično da su odmah posle oslobođenja mnogi problematični tipovi pričali o svojoj saradnji s narodnooslobodilačkim pokretom, o svojim starim simpatijama i vezama. U ličnosti Novakovića ta licemerna hvalisavost duhovito je karikirana. No iz komedije se ne vidi da li je Vesna zaista do rata bila simpatizer komunističke partije, da li je ona pokvarena ili slomljena, da li ima ikakvog osnova priča Novakovićeva da je njegova kuća bila puna marksističke literature i sastajalište naprednih ljudi. Iz držanja Omera, na koga se Novaković poziva kao na svedoka, to se ne vidi, te je blasfemija koju Novaković čini ističući svoju kuću kao »mali Marks-Engelsov institut« ostala dvosmislena. Omer kao da podržava tu laž — iz slabosti, a pisac međutim nije hteo da uperi oštricu satire na kolebljivog i slabog pripadnika napredne društvene snage, na smetenog i oportunističkog Omera. Na to bi on imao pravo, jer ličnosti kao Omer zaslužile bi nemilosrdnu satiričnu žaoku.

Pisac je prikazao iluzije koje gaje pretstavnici tučene klase, navikle da vlada i da se snalazi, ali nije besmislenost tih iluzija prikazao u sukobu s društvenom praksom, on je do sloma tih iluzija doveo intervencijom koja nema veze sa samom radnjom komedije. To je jedan od metodskih nedostataka, iz koga ističu drugi.

Pisac je stvorio još jedan nesporazum u svojoj komediji. U tu situaciju bez radnje, rastegnutu na tri slike pune dijaloga, on je umetnuo još i vrlo osetljivi problem nacionalnih odnosa u Bosni. U doba kada je narodnom revolucijom već rešeno nacionalno pitanje, kada društvena praksa uklanja i ostatke ranijih nacionalnih suprotnosti i predrasuda, pisac je na sceni dopustio Rosi da drži četničke a Ljubici da drži ustaške harange. Te reči, razume se, u piščevoj postavci imaju da posluže karakterizaciji ostataka reakcionarne buržoazije, da pokažu kako je strašan bio šovinizam koji je borbom uklonjen i ostaje samo još kod aveti tučene klase, — ali sa pozornice te reči zvuče mučno, isto kao i međusobni vicevi Novakovića i Lastića u vezi s Beogradom i Zagrebom. U komediji ortaci ustaša i četnika govore o nacionalnim odnosima, a pošto nije prikazana društvena praksa, te reči dobijaju izvesno scensko dejstvo kojim pisac ne vlada. Specifična problematika nacionalnih odnosa u Sarajevu ugurana je u pretesni okvir ove skroz dijaloške komedije od svega jedne situacije, a stvar je otežana time što je pisac uneo nacionalni problem čak i u jednu istu porodicu (Novaković-Srbin i Novakovićka-Hrvatica), te se nacionalni resantimani ispoljavaju i kroz histeričnu bračnu svađu.

U ovoj komediji, u kojoj je pisac pokazao znatnu sposobnost zapažanja pojava i detalja, brigu za vajanje ličnosti i senčenje u dijalogu, došla je do izraza i disparatnost između komičnog smisla komada i psihološke aparature kojom se pokreću dešavanja na sceni. Ne razvivši radnju do mere u kojoj bi mogao pokazati pravi sukob, pisac je ovu komediju opteretio sa suviše problema, a na komične ličnosti, koje se nalaze u međusobnim sukobićima, navešao suviše rekvizita teške kvazipsihološke drame. Pisac, koji još nema dovoljno iskustva, poslužio se sa dva postupka od kojih nijedan ne odgovara sadržaju koji je obradio. On se delom služi procedeom Krleže recimo u »Agoniji«, »razrivajući« svoje ličnosti »iznutra«, a delom procedeom Nušića koji opačine građanskog društva ismeva sa građanskog stanovišta, kroz burleskne situacije.

Pošto nisam imao nameru da ulazim u ocenu samog izvođenja, smatram samo nužnim da pomenem: Đoković i Borozan, koji su obojica mladi kao reditelji, uneli su mnogo ozbiljnog napora u režiji u kojoj je aktivno učestvovao i sam pisac. — ali njihov pokušaj da nedostatak scenske živosti teksta nadoknade burlesknim potenciranjem i šaržiranjem ličnosti doveo je do mučno prenapete igre pojedinih glumaca. Na sceni su metodski nedostaci komedije postali još vidniji.

Nesporazum koji je nastao usled piščevog nesnalaženja kada je prilazio temi i usled promašenog metodskog postupka pri obradi teme, treba da bude pouka za talentovanog pisca Kulenovića, koji brižljivo radi na tekstovima, da ubuduće izbegne takve greške i da adekvatnije kaže ono što hoće i ima da kaže. A on ima šta da kaže i ima sposobnosti da to bolje kaže.

Jovan POPOVIĆ

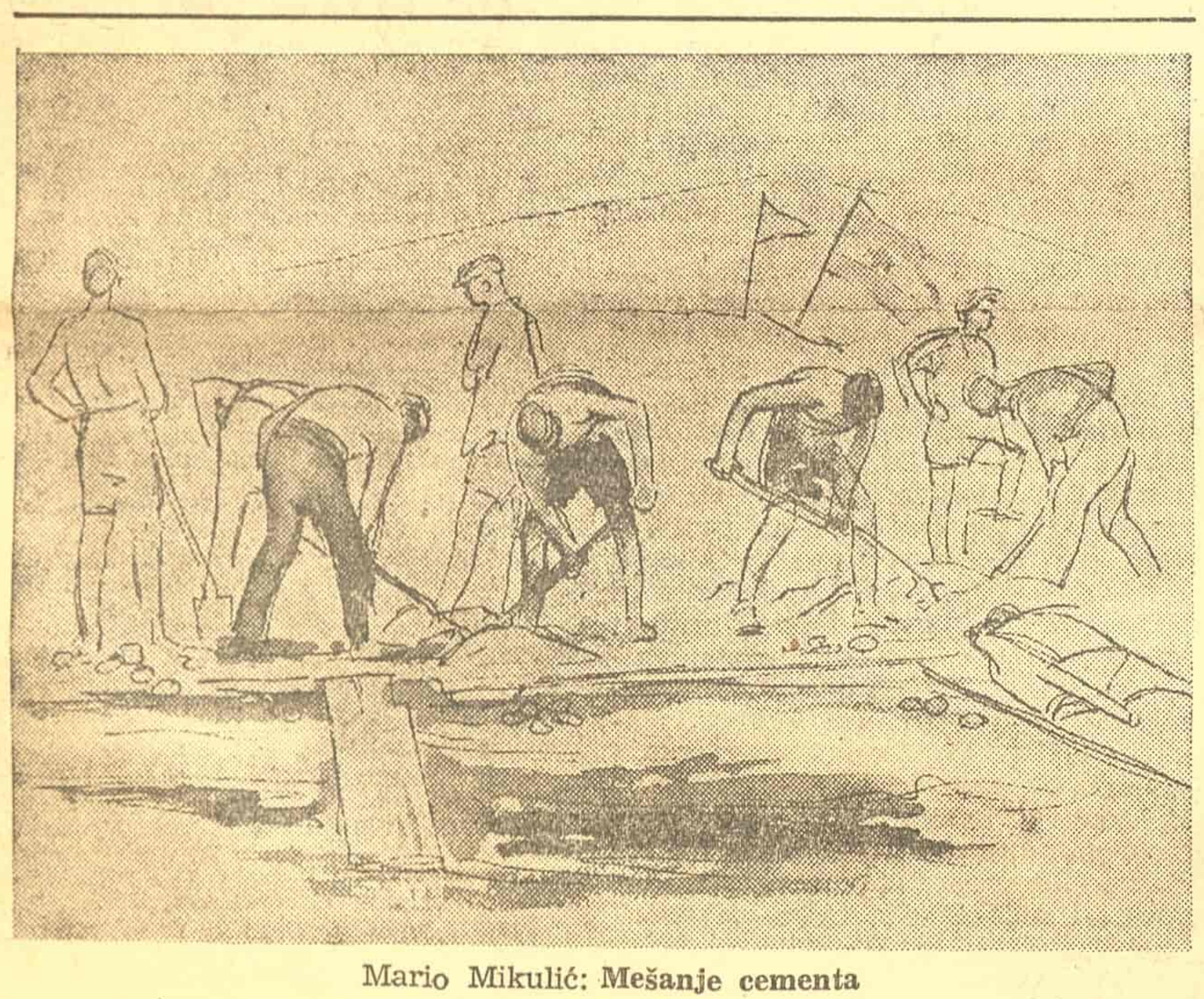

Mario Mikulić: **Mešanje cementa**

(Sa izložbe likovne i primenjene umetnosti mladih)

Nedelja knjige u Kragujevcu

Savez kulturno-prosvetnih radnika u Kragujevcu priredio je Nedelju knjige u vremenu od 24 do 30 oktobra. U okviru Nedelje knjige predviđen je bio niz drugih priredbi u vezi sa knjigom, kao izložba i predavanje o značaju knjige, obilazak biblioteka frontovskih jedinica i najzad nagrade najboljim bibliotekama.

Izložba knjige otvorena je u sali Prve muške gimnazije. Broj posetilaca bio je relativno veliki, ali ono što su sa izložbe poneli nije im davalo pretstavu da su zaista bili na izložbi. Priređivači nisu pristupili poslu sa nužnom odgovornošću i, čini se, starali se samo da poređaju izvestan broj knjiga u dva reda štekera ne vodeći računa šta treba izložiti.

Izloženo je nekoliko veoma starih knjiga na srpskom, ruskom, grčkom, latinskom, mađarskom i drugim jezicima, štampanih u raznim mestima. To su knjige narodne biblioteke. Zatim, jednostavno je preneseno u salu gimnazije sve što se moglo naći toga trenutka u knjižari »Svetlost«.

Jasno je onda da na izložbi nema mnogo i mnogo značajnih pisaca. Tako je Tolstoj zastupljen samo sa dve male sveščice pripovedaka i to jedna štampana u devetnaestom, a druga u dvadesetom veku. Puškina ili bar knjige o Puškinu nigde. A isto tako nigde ni savremenih sovjetskih pisaca: Fadejeva, Šolohova, Feđina, Simonova, Erenburga, Panove i drugih. Sa jugoslovenskim piscima isti slučaj. Nigde da se vide Dositej, Daničić, Radičević, Vojislav Ilić, a od savremenih Gligorić i drugi. Ćopić je zastupljen sa »Ratnikovim prolećem«, Bora Stanković samo sa pripovetkom «U vinogradima«, a Šenoa je usamljen u jednom uglu sa svojim »Prosjak Luka«. A od stranih, nigde Zole, Flobera, Mopasana ili Aragona, nigde Sinklera i drugih.

Nedelja knjige u Kragujevcu donela je, pored izvesnih koristi jedno iskustvo: da se ovako značajnom poslu mora pristupiti sa dužom pripremom i sa više shvatanja odgovornosti. Ovako obimnim poslom ne može se, sa kratkim rokom prosto »zadužiti« jedno ili dva-tri lica. **M. Ž.**

»Revolucija je i kod nas pobijedila«

Roksanda NJEGUŠ

Od Podlabina krenuli smo stazom preko krša, do male kamene kućice. U svijetloj kuhinji dočekao nas je stari rudar Dinko Bičić, ili, kako ga cijela Labinština zove — Domac Rota. Radio je danas u prvoj smjeni, šest stotina metara pod zemljom, poslije podne na partiskom sastanku proučavao je materijale sa Kongresa, a sad drži u ruci »Borbu«.

Rota ima šezdeset i pet godina, a smije se zvonkim čistim smijehom kao dijete. Svijetlozelenkasta košulja razdrljena mu je na džinovskim grudima, sijeda, kratko ošišana kosa sjaji srebrenasto na širokoj snažnoj glavi; nad prodirnim očima kao streha oštre dugačke obrve pšenične boje. Kad je uhvatio flašu sa rumenim istarskim vinom, da nas počasti, ona je nestala u njegovim ogromnim šakama. Njegova žena Marija (»moja drugarica, član Partije«, pretstavio ju je stari Bičić), u crno odjevena, punog blagog lica, plavih očiju i glatko počešljane crne kose, donijela je čaše sa ruba kape starinskog zidanog kamina, koji je u ovoj kuhinji sada služio kao draga uspomena. Do njega je u uglu postavljen moderni šporet i oko njega bijele pločice. Na tavanici, u pravilnim razmacima ostale su gvozdene kuke, i na njima vise komboli, grozdovi kukuruza, za kokoši. Na stalku visoka vedra za vodu. A na čelnom zidu, oko velike uramljene Titove slike, bijeli izvezeni peškiri.

Za stolom je sjedio i starčev sin Marijo, član rudničkog komiteta Partije i Milevoj Dinko — barba Ciko — Rotin borbeni drug od mladosti do danas.

Razvezla se priča:

Još 1900 godine Domac Rota, sin kolona—kmeta kod gospoštije, postao je rudar. I još 1900. Domac je učestvovao u spontanoj protestnoj akciji za smanjenje radnog vremena. Radilo se tada dvanaest sati za petnaest-šesnaest kruna mjesečno. Izborili su tada: devet sati rada u jami, deset vani. Godinu dana kasnije sastali su se rudari u Raši i jedan drug govorio je o potrebi organizacije. Domac je agitovao. Prvog maja 1902 oni su stvorili sindikat i pošli u prvi organizovani štrajk.

— Jesmo organizovali štrajk, ali nismo pomoć štrajkačima, — veli stari Bičić i duboko povlači dim cigarete —, pa propalo. A i kâpi* nam bili, poslije smo to vidjeli, svakakvi. Vodimo štrajkove, a oni, znaš, sve nešto namiguju s gospodom. Zato nismo uspjeli ni devetsto četvrte. Dva mjeseca gonimo se sa gospodom za nadnice i vrijeme, ne popuštamo, a oni vele »dajmo malo pravo i našoj direkciji, pa ćemo se lakše pogoditi«. I dali mi malo, a oni uzeli sve. Vratili smo se na posao poslije dva mjeseca, skresali nam nadnice, zatvorili nekoliko drugova. Sakupimo se, a žandari kundacima rasteruju naše skupove. Ne možeš živjeti.

Nizale su se borbe, a oko rudničkih okana bilo je sve više žandara. Tri mjeseca trajao je štrajk devetsto šeste i u glavnom uspio. Tada su rudari dobili na poklon od puljskih radnika sliku Karla Marksa sa crvenom trakom i Manifest. Gledali su mudro, bradato lice i čitali Manifest. Sve miliji postajao im je mudri velikan, a sve dalji socijal-demokratske glavešine, koji su često jeli i pili sa gospodarima. Direkcija je to koristila i, malo po malo, kršila mučnom borbom stečene mrvice prava.

— Zato smo devetsto desete opet poveli štrajk, — priča stari Bičić. — Labinštinu preplavili žandari. A mi — ne damo se. Našlo se nas nekoliko mladića jednog popodneva na Vinežu, kod Basanića krčme, razgovaramo mirno, a naletili žandari i naredili krčmaru da zatvori lokal. Pošli mi kući. Jedna žandarska patrola ide ispred nas, druga iza nas. Vidimo, biće gužve. Prošli mi kuće u Vinežu i čim malo odmakosmo, vođa prve patrole obrne žandare na nas: »Mi ćemo vas udesiti, lopovi.« I poletiše na nas. Jedan me žandarski skot ubo dvaput bajonetom u ruku.

Stari rudar zavrne rukav na lijevoj ruci. Duboki ožiljci presjecali su snažnu oblu nadlakticu u čitavoj dužini.

— Mene su napali prvog — nastavlja on. — Branio sam se. Gušao sam se s njima, dvojica me htjedoše zadaviti, pritisli me uz jedan suvozid, bajonete mi uperili u prsa. Razmahnem svom snagom, — pokazuje starac i raširi ruke snažne kao najljepše grane staroga platana — i odbacim obojicu. A onda — bješte noge... Zapucaše. Vidim, stići će me. Prebacim se i zaklonim iza suvozida pa udri kamenjem po njima. Gađao sam dobro i nadaleko. Pobjegli su, pasji sinovi.

— Magarci grdi, — začini i njegova žena Marija, — kako su napadali na narod.

Stari Bičić nasmiješi se na ženu i opet se obrati nama:

— Vidim, iskrvariću. Treba ići u Labin doktoru. Ali uvela gospoda opsadno stanje zbog štrajka, pristigao policiski čas a ja, kud ću, šta ću, obratim se policajcu, velim žandar me ranio, moram dokturu. A on, hoće da me uhapsi. Naiđe neki šumar, obrlati policajca pa me odvede doktoru. Doktor, neki Furlani, kad je čuo da me žandar ranio: »Ti ne spadaš pod rudnik, veli, ja te neću liječiti.« Odvukao sam se jednom drugom doktoru, Gersi, bolji čovjek je bio i on me je liječio. Kod njega sam našao i ostale drugove, svi su bili ranjeni, jedan sav crn, kao da ga je grom ugljenisao.

Poslije šest mjeseci morali smo prekinuti štrajk, ljudi su padali od gladi. A vođi, oni iz Druge internacionale kao da su u zemlju propali. Ne možeš ih ni vidjeti, sunce im njihovo. Vratili se mi, a direkcija veli »zakleti se morate da ćete raditi kako mi hoćemo«. Krvav je to povratak bio.

— Onda sam ja došao u rudnik. — upada barba Ciko. — Znam kako je bilo. Ti si se malo poslije oženio.

Barba Ciko je malen, suh, gusta mreža borica igra mu oko nešto kosih očiju. Stalno je u pokretu, obrve mu se spustile sa strana i napravile iznad živih smeđih očiju pravi kut a mali brčići pridali su tom licu nekakav obješenjački izraz.

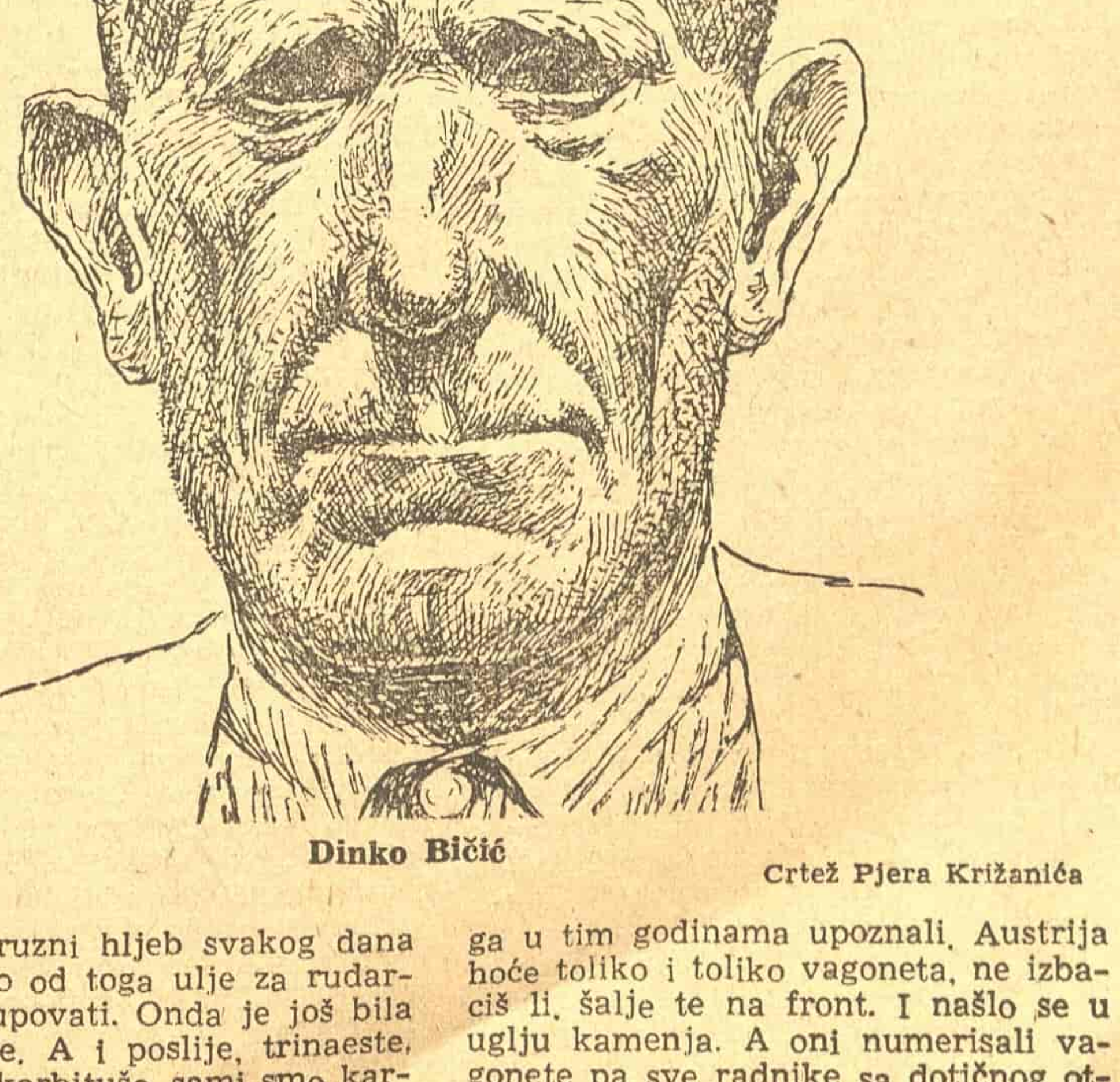

Dinko Bičić

Crtež Pjera Križanića

— A, Marija, kako je bilo? — razveselio se odjednom Domac Rota. — Jesmo li tri dana igrali?

— Jesmo, jesmo, — skromno potvrđuje Marija. — A teško smo živjeli. Zaboravio si kazati, petnaest kruna na mjesec, kukuruzni hljeb svakog dana i još si morao od toga ulje za rudarsku lampu kupovati. Onda je još bila lampa na ulje. A i poslije, trinaeste, kad su došle karbituše, sami smo karbit za jamu morali kupovati. Oni su rekli »muss« — pa gotovo.

— Ja, ja, nije bilo gotovo — buni se Dinko Bičić.

Kad je došao rat Austrija je mobilisala rudare u »Arbajterkompani«. Izvela ih je na trg i zaklela. A kad je ceremonija bila gotova, saopšteno im je da će raditi jedanaest, umjesto devet sati. A glad iz mjeseca u mjesec steže sve više kao polip.

— Repu smo jeli, onu frišku i ponekad malo kukuruza...

— Jeste li čuli za »anbinden«? — pita nas stari rudar. — Niste! Mi smo ga u tim godinama upoznali. Austrija hoće toliko i toliko vagoneta, ne izbaciš li, šalje te na front. I našlo se u uglju kamenja. A oni numerisali vagonete pa sve radnike sa dotičnog otkopa na »anbinden». Vežu im ruke na leđa i objese ih o zid, o podgradu, za te vezane ruke. Prolaziš hodnikom a drugovi vise, polumrtvi. Sutra ću visiti ja, sigurno. Nabija se bijes i očaj i svašta u tebi, kod kuće djeca crna od gladi. Jednog dana prođe glas kao grom: digli se proleteri u Rusiji! Dogovaramo se, da činimo što i Rusi tamo. Ne možeš više, nećeš više da slušaš zakon »anbindena« i kamenje je dalje išlo s rudom vani. Baš kad smo se potajno spremali na štrajk, otpremili su tebe, Ciko, na front. Nanjušili nešto. Bio si potpretsjednik, a u odboru ja i Mate Vrbanac i Županić.

— Tako je bilo — potvrđuje barba Ciko i dopunjava: — Otpremili mene u bataljon Istrana, u njemu radnici i oni mornari što se pobuniše u Kotoru i Puli. Postavili nam oficire žestoke, muče nas, muštraju, vode na granicu Rumunije. Kad tamo, radnici viču: »Revolucija u Rusiji, prava, radnička. Ne pucajte u nju!« Znaš li ti, brate moj, šta je ta riječ učinila? Pobili mi sve oficire i mislimo, revoluciju treba i ovdje stvarati. Opkolila nas vojska, masa jedna, povadili nam odapinjače sa pušaka i poveli nas u Rumuniju, u Ploešti. A mi, putem, izbili daske sa podova vagona i bjež'... Hiljadu i dvjesta nas pobjeglo. Njemačka policija za nama, hajka prava. Pohvataše nas nekoliko stotina, mene poslije dvadeset dana, i odvedoše na neko polje blizu Bukurešta. Ispituju nas njemački oficiri, traže organizatore. A mi ćutimo. Treći dan došlo je još mnogo vojnika, Čeha i Mađara i drugih, tri do četiri hiljade nas je bilo. Došao i pop, nakitio se kao za Božić, dva vojnika nose za njim bogove i one druge stvari šta trebaju za ceremoniju. Mi stojimo okolo, a pop usred polja. Predika pop, sve mu glas podrhtava, misli rasplakaće nas: »Sinovi moji, kaže, carstvo treba braniti, ono je od boga. A ko pogine u boju za cara, dušu će spasiti«. Na tri jezika su govorili, nemški, italijanski i mađarski. »Ne treba slušati glasove iz Rusije — razvikao se pop — tamo je Antikrist pomutio pamet ljudima i oni će ravno u pakao. Antikrista treba uništiti, spasiti dušu svoju...« U taj mah zapucalo odnekud žestoko i jedna granata, pras, ravno usred polja. Pop ostavio bogove i sve drugo, pa bježi, sve mu se noge zapliću o dugačke mantije...

Domac Rota i barba Ciko tapšali su se po ramenu i ponavljali u smijehu: »A dušu nije htio spasiti, popo... Aj, aj, aj...«

Rasula se tada i sakupljena vojska. I odmah zatim kapitulirala Austrija. Istarski bataljon našao se nešto dalje

---

* Rukovodioci

O NAŠOJ NOVOJ POZORIŠNOJ PUBLICI

Među mnogim vidnim znacima koji obeležavaju duboke izmene u liku naše stvarnosti, jedan od najuočljivijih je i novi karakter naše pozorišne publike. Pozorište je danas postalo, možda i više i potpunije no drugi forumi našeg umetničkog života, svojina množine. Vid pozorišne dvorane potpuno se izmenio. Forum pozorište pretvorio se u kulturno stecište radnog čoveka svih kategorija. Njemu nekad teško dostupno, i tek iza leđa povlašćene publike, pozorište je danas postalo njegova vlastita kuća, koju je on osvojio u nizu drugih socijalističkih pobeda. Naše pozorište, prema tome, danas prati, u njemu umetnički uživa i kulturno se uzdiže jedna sasvim nova pozorišna publika, sa novim kvalitetima, novim zahtevima, novim razumevanjem i novim ponašanjem. Ona je u našu današnju pozorišnu dvoranu unela novi, veći, zdraviji i sadržajniji intenzitet interesa od onoga koji je nekada mogla imati razmažena, pa u ukusu već i prilično dekadentna građanska publika. Danas iz gledališta, kao nikad ranije, zrači jedna divna ljubav za pozorišnu umetnost. Ali se pokazuje i izvesno neiskustvo, koje se ponekad izražava i nekim nespretnim znacima oduševljenja. Naša nova pozorišna publika, dakle, uz mnoge pozitivne odlike, koje treba obeležiti i priznati, otkriva i izvesne negativne simptome, koje treba vaspitavanjem savlađivati.

Pozitivan je, pre svega, onaj izvanredni, ogromni interes za pozorište. Nekad je bio problem kako napuniti pozorišnu dvoranu. Danas je problem kako omogućiti da u pozorišnu dvoranu uđu i one mnoge hiljade pozorišta željnih gledalaca koji ostaju pred vratima uvek prepunih pozorišnih kuća. Ako se uzme za primer samo Beograd, a slučaj je podudaran i u svima većim i manjim kulturnim centrima naše zemlje, statistički se može utvrditi da je potrebno utrostručiti broj pozorišta, da bi se makar i približno zadovoljio taj neodoljivo živi interes naše nove publike za pozorišnu umetnost.

Razume se da to posredno utiče i na sam kvalitet pozorišne umetnosti. Ako je nekad problem »kase« pored ideoloških razloga, nagonio pozorišne uprave da spuštaju i srozavaju repertoar, danas im se otvaraju najpunije materijalne mogućnosti da sprovode zdravu, visoko umetničku repertoarsku politiku. Ali se to njima omogućuje i novim kvalitetima gledalaca, koji i sami žele i traže dobru dramu, dakle i dobar repertoar. Ta publika je naš radni čovek, novi čovek naše zemlje, koji je za sebe izgrađuje i u njoj stvara novi život, i koji svim svojim težnjama hoće da mu doraste, da ga bude dostojan.

U kvalitetu koji ta naša nova pozorišna publika nosi u sebi, kao i za kvalitet koji ona traži da u pozorištu nađe, nju učvršćuju i upućuju nauka o društvu i životu u kojoj se ona danas vaspita, ideje koje stiče, idejnost kojom se usmeruje svaki čin i ostvaruje svako htenje našeg novog čoveka. On doživljuje danas jedno grandiozno prevaspitavanje na svakom svom radnom području i u raznim idejno-vaspitnim oblicima. Njega upućuju da naučno misli, postupa i procenjuje stvari, pre svega, naša Partija, koja ga izgrađuje u duhu marksizma-lenjinizma, a zatim i sve naše masovne organizacije i svi kolektivi u kojima se on kreće, živi i radi. Armija, Narodni front, Omladina, AFŽ, sindikati, zadruge, i tako dalje — sve je to ozbiljna škola idejno pravilnog upućivanja u razumevanje života, iz koje se izlazi sa elementima novoga morala u sebi. To je komunistički moral, koji izgrađuje u čoveku novi ljudski karakter: da se sadržajno i ozbiljno, pravilno, beskompromisno određuje prema svakom činu i zadatku koji sam izvršuje, ali i da istu sadržajnost i ozbiljnost, istu ispravnost i pouzdanost zahteva od svakog dela koje njemu treba da posluži.

To je, osim toga, i pretežno mlada publika, što bi bio jedan dalji njen kvalitet. U tom karakteru mladosti naše nove pozorišne publike kriju se dragocene mogućnosti pozitivnoga delovanja na samo pozorište. Unoseći svoj divni elan, svoj novi konstruktivni životni entuzijazam i svoje radno oduševljenje, ta mladost u gledalištu stimulantno deluje i na samo pozorište. Ona kreće, podiže, uznosi umetnika u pozorištu, svojim zračenjem ga zagreva, podiže njegovu volju, potencira njegove umetničke sposobnosti, umetnički ga podmlađuje i ushićuje, prenosi na njega udarnički duh kojim je i sama prožeta. Ali ona, isto tako, i doživljuje pozorište daleko intenzivnije, potpunije, sadržajnije, celishodnije negoli što bi to mogao pasivni gledalac, bez životne volje i sa zatvorenim perspektivama, kakav preovlađuje u publici kapitalističkog sveta. Za nju je doista pozorište neka vrsta više škole života, koja joj ubedljivošću umetničke reči širi vidike i bogati iskustvo.

Ali baš u tome karakteru mladosti naše nove pozorišne publike kriju se i neke pojave koje se ne bi mogle gledati kao pozitivne, i koje što pre treba da iščeznu. Izvestan deo te mlade publike odlazi u pozorište sa malo iskustva o samome pozorištu, bez dovoljno prethodnog razumevanja šta pozorište pruža i kako se stvari u njemu primaju, bez potrebnog poznavanja same prirode pozorišne umetnosti. Za poneke današnje pozorišne gledaoce je što-šta u pozorištu potpuno novi doživljaj, veliko iznenađenje, možda ponekad čak i zaprepašćenje. Takvi pojedinci ne mogu uvek jasno da osete razliku između realnosti na sceni i žive, svakidašnje stvarnosti.

Otuda pojava da poneko u publici, zaboravljajući se, živo, manifestno, glasom i pokretom, reaguje u trenucima koji su ga neočekivano iznenadili ili isuviše konkretno uzbudili. Takav gledalac će ponekad dati glasnog i vidnog izraza onom zadovoljstvu ili nezadovoljstvu koje u njemu izazivaju izvesne uzbudljivije ili efektnije situacije na sceni. To se naročito događa kad se, na sceni, oživljuju neki nežni dirljivi, lirski motivi, ili kad se njena atmosfera ispuni intenzivnijom dramatičnošću i tragičnim obojenjem. Komešanje, prigušeno uzvikivanje, ponekad i smeh (kao izraz zaprepašćenja), javljaju se u takvim trenucima upravo otuda što neuki i scenskoj stvarnosti neprilagođeni gledalac ne može da uspostavi distancu između sebe i scene, već se, tako reći, i sam oseća učesnikom zbivanja na njoj.

To su neugodne pojave koje smetaju koncentraciji pažnje i punome uživljavanju u scensku realnost. A, istovremeno, to se mora negativno reflektovati i na samu glumačku igru. Jedan deo naše nove pozorišne publike još nema dovoljno izgrađeno osećanje odnosa između sebe i glumca, ona nije u potpunosti svesna da je i sama faktor koji aktivno utiče na scenu, da je ona upravo ona živa energija i stimulantna inicijativa koja glumcu daje poleta da se sa što više pravoga životnoga daha umetnički iživljava. Kad glumac oseti tu inicijativnu energiju, koja se manifestuje punom koncentracijom pažnje i izražava mrtvom tišinom u gledalištu, praćenjem zbivanja na sceni u jednom dahu ili bez daha, on dobija krila. I obratno, svaki znak gubljenja te koncentracije potseca, skraćuje, spušta polet glumca i obara vrednost njegove kreacije.

Međutim, nasuprot ovim pojavama istovremenog, neposrednog reagovavanja na zbivanja na sceni, naša nova pozorišna publika je prilično škrta u izražavanju svog oduševljenja aplaudiranjem, koje je jedino neposredno dato priznanje glumcu za njegov uspeh i rezultat. Poneko će iz nje, doduše, zapljeskati i na otvorenoj sceni, kad tome nema mesta, da bi odobrio neki gest ili akt koji mu lično neposredno godi. Ali je, ustvari, doista čudno kolika je nesrazmera između oduševljenja za pozorište koje današnja nova publika tako očigledno pokazuje i manifestnih znakova u pozorištu kojima bi ona to i živo dokazivala. To, možda, dolazi i otuda što je naš današnji radni čovek, naš novi čovek, idejno tako upućen da rezultat i uspeh smatra kao prirodnu stvar koja se ne postiže priznanja radi i kojoj zato i ne treba nikakvih priznanja odavati. Ima u psihologiji naše mlade publike nešto od onoga brigadnoga duha po kome pojedinac doprinosi svojoj radnoj zajednici, da bi ona dobila triumfalnu zastavicu. Ali u odnosu na umetnost, i naročito na pozorište, ovakvo shvatanje nije sasvim pravilno, pa je čak pomalo i nepravedno. Glumački rezultat je vazdušasta stvar. Ni knjiga, ni slika! Njega nestaje, on se isparava čim se zavesa spusti. I ako glumac, po spuštenoj zavesi, ne dobije odmah, dok još njegova umetnička reč vibrira u atmosferi gledališta za koje je i rečena, ono plemenito priznanje ljubavi i zahvalnosti koje glumcu jedino i može da se pruži, on u punom smislu reči ostaje bez moralne nagrade. I obratno, svaka iskrena, topla manifestacija gledaočeva zadovoljstva za njega je novi potsticaj, hrana talentu i volji, ohrabrenje i ojačanje za dalje stvaralaštvo. Sovjetska publika je, na primer, neiscrpna u odavanju priznanja aplauzom svome glumcu. Jer, ako ikoja, socijalistička publika treba da ume da ceni umetnički domet i da ga priznaje.

Čineći ove kritičke primedbe na našu novu pozorišnu publiku, na izvesne pojave u njoj koje pomalo mute njene izvanredne kvalitete, mi ih ne generališemo. U većini, naša mlada pozorišna publika se sve više uživljuje u prirodu teatra i svojim ponašanjem u njemu daje sve jasnije dokaze svog doista iskrenog i velikog oduševljenja i strasne ljubavi za tu visoku umetnost. Ona je, time, dostojni naslednik naprednog dela naše pozorišne publike pre rata, koji je, iako u gledalištu podređen, umeo da manifestuje istinsku ljubav za dobru i pozitivnu pozorišnu umetnost, ali i da manifestno kritički, kad je trebalo, u pozorištu istupi i napredno dejstvuje. U našoj današnjoj pozorišnoj publici, ima uostalom, i visoko kulturnih gledalaca, koji su njen najbolji, najsvesniji sastavni deo. Ali pojedinačni neugodni istupi, pojave koje se ne mogu sakriti i koje, naprotiv, ponekad bacaju senku na čitavo gledalište, takve su prirode da ih treba lečiti. I baš zato bi bila visoka dužnost kulturno svesne većine pozorišne publike da i sama počne da iskorenjuje te negativne pojave u gledalištu.

Ali u pravcu podizanja, umetničkog vaspitavanja naše nove pozorišne publike treba i organizovano dejstvovati. Tu ulogu treba da prime na sebe masovne organizacije, gde se ta publika idejno podiže i vaspitava, kolektivi preko kojih ona dolazi masovno u pozorište, sindikati, naročito, koji se sistematski staraju da joj se omogući što češći pristup u pozorišnu dvoranu. U kulturno-prosvetnom aktivitetu sindikata ovo bi moralo biti jedna od važnih strana programa kulturnog uzdizanja našeg čoveka.

Milan BOGDANOVIĆ

KNJIŽEVNI KRUŽOCI ZA PROPAGANDU I OMASOVLJENJE NAPREDNE KNJIGE

Kulturno-umjetnički masovni rad u NR Hrvatskoj pokazao je znatne rezultate na sektorima kazališta, muzike i folklorne umjetnosti. Međutim, na području književnosti, osim časopisa i knjiga, javni masovni rad u propagiranju književnosti ogledao se samo u povremenim književnim večerima, u raznim priredbama po domovima kulture, u pojedinačnim predavanjima književnika na narodnim sveučilištima, radiu itd. Time je kod radnih masa uveliko probuđeno interesovanje za književnost, ali se pokazalo da te forme nisu dovoljne za unošenje književnosti u najšire mase.

Da bi se značajna djela naše i strane napredne književnosti što više popularizirala i pravilnim tumačenjem koristila u odgajanju masa, tražene su nove forme kako bi se knjiga približila narodu, kako bi se organizirao taj posao i pronašli ljudi koji će se sa razumijevanjem i ljubavi založiti za taj kulturni zadatak. Došlo se na ideju da se formiraju grupe ljubitelja knjige, grupe omladinaca iz radničkih i intelektualnih krugova. Tako su već formirani književni kružoci propagatora knjige prvo u pokrajini, zatim Centralni književni kružok u Zagrebu, a sada se formiraju književni kružoci po raznim masovnim organizacijama u Zagrebu.

Mnogobrojne književne večeri donijele su iskustva o tome kako široke mase primaju čitanje književnih djela. Kod nas se objavljuje i čita vrlo mnogo knjiga, a često mnoga značajna djela ostanu nerecenzirana ili površno registrirana u štampi, a sem toga pisane kritike često svojim stilom i rječnikom nisu pristupačne širim narodnim slojevima. Zato se javila misao da se radnim masama priđe neposrednije. Pristupilo se usmenom propagiranju značajnih književnih djela sa sadržajem iz narodnooslobodilačke borbe, o izgradnji socijalizma u Sovjetskom Savezu i kod nas, o revolucionarnoj borbi međunarodnog proletarijata itd.

U dužnost književnih kružoka za propagandu i omasovljavanje napredne književnosti, osim organiziranja književnih večeri i predavanja, spada i upoznavanje širokih masa sa književnim nasljeđem, upoznavanje sa velikim književnim ličnostima, uz biografske podatke i tumačenje epohe, uz objašnjavanja sadržaja i ideja tih djela.

Za razliku od narodnih sveučilišta, koja, također, popularnim predavanjima tumače narodu tekovine kulture i savremene idejne pojave u socijalističkom razvitku, i to u prostorijama koje su za to određene, — književni kružoci, formirani u samim masovnim organizacijama, imaju neposredan i svakodnevni dodir s radnim masama i kao leteće grupe mogu se pojaviti na svakome mjestu gdje se ukaže potreba, a gdje se okupe radnici i omladina: u domovima kulture, uličnim odborima, uličnim blokovima, na radilištima, u tvornicama, sindikalnim podružnicama, u raznim društvima itd. Na ovaj način omogućuje se prisniji dodir s radnim ljudima na samim mjestima njihova rada i sastajanja.

Pored omasovljavanja i propagande napredne književnosti, kružoci će književno odgajati mlade rukovodioce, učiti ih da vide vezu između stvarnosti i književnosti, a poneke osposobljavati da Centralnom književnom kružoku šalju uočeni materijal koji može poslužiti za književnu obradu.

Književni kružoci u pokrajini imaju još jedan zadatak: da sakupljaju dragocjeni materijal koji živi u narodu u vidu pjesama o narodnim herojima, o ustanku, o rukovodiocima, o Partiji. Taj materijal dosada još skoro uopšte nije sakupljan. Pred književne kružoke postavlja se i zadatak da učestvuju u sakupljanju toga blaga u vidu narodnih pjesama, usmenih priča i anegdota nastalih u narodnoj revoluciji, kao i ranije nezabilježena djela narodne književnosti.

Književni kružoci imaju kao zadatak da vode evidenciju o pojavama novih knjiga. Svaka značajna nova knjiga domaćeg ili stranog autora propagiraće se na priredbama po rajonima, uličnim blokovima ili na masovnim sastancima. Čitanje najpogodnijih mjesta iz tih knjiga, uz kratke referate i objašnjenja, a naročito čitanje revolucionarnih pjesama, vršiće se i pred odlaske na javne radove, prilikom odlaska i dolaska radnih brigada, na samim radilištima.

Književni kružoci treba da okupe i članove glumačkih družina, jer u ovom zajedničkom radu mladi glumački amateri sticat će potrebna književna znanja, koja će im koristiti u glumačkom radu, a oni se mogu koristiti kao čitači na priredbama književnog kružoka, kao recitatori na književnim večerima. Naročito se ova potreba zajedničkog rada ukazuje u manjim mjestima u pokrajini, gdje se postavlja pitanje koncentracije svih snaga za uspješno izvršenje umjetničkih zadataka.

Književni kružok ima umjetničkog rukovodioca, tehničkog i propagandnog rukovodioca, predavače i referente. Razumije se da kako izbor djela koja se tumače, tako i tumačenja moraju biti na idejnoj visini, Sam rad se prilagođuje lokalnim prilikama i nivou sredine.

Književni kružoci moraju biti u stalnoj vezi sa Centralnim književnim kružokom pri Savezu kulturno-prosvjetnih društava u Zagrebu, dostavljati mu kratke mjesečne referate o radu, sa kritičkim osvrtom na rad i sugestijama za poboljšanje rada.

Inicijativa za osnivanje književnih kružoka u pokrajini data je narodnim odborima i oni su dosada organizirali oko 60 književnih kružoka ove vrste. No mnogi odbori nisu pravilno shvatili svrhu kružoka, a i kontrola njihovog rada nije bila pravilno izvršena zbog prezaduženosti prosvjetnih referenata, a i uslijed prebacivanja kompetencija na drugu ustanovu. Tako, iako su bila data osnovna uputstva za rad ovih kružoka, izgleda da se djelokrug njihovog rada u nekim mjestima pomiješao sa radom omladinskih »literarnih kružoka«, čija je svrha kulturno i stručno uzdizanje mladih književnih početnika, kojima rukovodi Zemaljsko vijeće Narodne omladine Hrvatske. A zadatak ovih književnih kružoka jeste da popularište književnost. Razumljivo je da na terenu gdje postoje obe vrste kružoka, neophodna je koordinacija rada, naročito pri javnim istupanjima kad je potrebna uzajamna pomoć.

Da bi se uklonile postojeće organizacione smetnje, da bi se rad književnih kružoka planski i sistematski sprovodio u pravcu datih zadataka — osnovan je prošlog mjeseca pri Savezu kulturno-prosvjetnih radnika u Zagrebu Centralni književni kružok, u koji su pristupili omladinci iz kulturno-umjetničkih društava, pretstavnici sindikata i drugih masovnih organizacija, kao i domova kulture, stariji i mlađi književnici, profesori i glumci. U širu upravu Centralnog književnog kružoka ušli su i rukovodioci zagrebačkih kružoka, kao i pretstavnici literarnog kružoka »Joža Vlahović« i redakcije časopisa »Izvor«.

Centralni književni kružok u Zagrebu davaće okvirne planove rada kružocima u Zagrebu i pokrajini, pomagati pri izboru djela i davanju materijala potrebnog za pravilno pomaganje. Pri njemu se otvara i tečaj za rukovodioce kružoka. Pored ostalog, otvara se tečaj za umjetničko čitanje tekstova i recitovanje pjesama. Ovim će se popuniti jedna osjetna praznina u našem kulturnom životu, jer od talentovanih čitača i recitatora amatera neki mogu postati umetnici toga žanra.

Na dvomjesečnom tečaju znalačkog čitanja za mlade početnike iz Zagreba, koji se otvara, uči se hrvatsko-srpski jezik, akcentologija, gramatika, dikcija, osnovna pravila znalačkog čitanja i obrada tekstova.

Centralni književni kružok pomagaće i mladim književnicima početnicima, naročito iz radničkih i seljačkih slojeva, upućujući ih u literarne kružoke i omogućujući im da dođu do potrebne literature.

Da bi ovaj rad na propagiranju i omasovljavanju napredne knjige mogao pravilno funkcionirati, Centralnom književnom kružoku potrebna je svestrana pomoć Društva književnika Hrvatske, Centralnog i narodnog sveučilišta, Kluba književnih početnika »Jože Vlahović«, profesora književnosti i glumaca, kako radi koordinacije rada prilikom priredbi tako i radi izbora djela koja će se tumačiti i čitati odnosno recitirati.

Centralni književni kružok već je uzeo vidnog učešća u proslavi S. S. Kranjčevića prilikom četrdesetogodišnjice njegove smrti. U plan rada uzeto je za prvo vrijeme nekoliko značajnih imena iz naše književne prošlosti, zatim »Mati« od Gorkoga, »Kako se kalio čelik« od Ostrovskoga, »Mlada garda« od Fadejeva i nekoliko značajnijih jugoslavenskih književnika sa temama iz narodne revolucije i izgradnje socijalizma.

Ako budu pravilno izvršavali svoje zadatke, književni kružoci za propagiranje i omasovljavaje književnosti postaće nova kulturna žarišta sa širokim djelokrugom rada. Pokrajina se prva odazvala i pristupila organiziranju kružoka. Neki kružoci su već istupali pred javnost. Dužnost je Centralnog književnog kružoka da najveću pažnju obrati baš pokrajini kojoj treba najviše pomoći.

A. R. BOGLIĆ

BIBLIOGRAFIJA

Bora Stanković: **Odabrane pripovetke.** Predgovor Velibora Gligorića. U svojim pripovetkama, kao i u romanu »Nečista kr« i drami »Koštana«, Bora Stanković dao je i realistički prikaz društvenog stanja u starom Vranju, ropskog položaja i tragične sudbine ljudi u uslovima patrijarhalnog života u vreme prelaza Vranja iz turske vladavine pod vladavinu srpske buržoazije. »Jugoslovenski klasici«, izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948.

Aleksa Šantić: **Odabrane pesme.** Predgovor Vida Latkovića. Pesnik oslobodilačkih težnji našeg naroda pod austrougarskom vladavinom, Aleksa Šantić dao je u svojim najboljim pesmama iskrenu i snažnu borbeno-patriotsku i ljubavnu liriku, koja je ostala i danas bliska narodu. »Jugoslovenski klasici«, izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948.

Stevan Sremac: **Odabrana dela.** Knjige I i II (»Pop Ćira i pop Spira«; »Ivkova slava« i »Zona Zamfirova«). U svojim humorističnо-satiričnim pripovetkama i romanima Stevan Sremac je, i pored svojih konzervativnih nazora, dao realističku sliku malograđanske sredine i patrijarhalnog života u Srbiji s kraja XIX veka. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

August Šenoa: **Zlatarevo zlato.** U ovom istoriskom romanu Augusta Šenoe, najpopularnijeg hrvatskog građanskog romantika XIX veka, prikazan je uspon građanstva u Hrvatskoj s kraja XVI veka. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

Poezija mladih. Uredio Risto Tošović. Izbor pesama naših savremenih mladih pisaca. Ovaj zbornik štampan je povodom festivala Narodne omladine u Beogradu. Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948.

M. Sejers i A. E. Kan: **Velika zavjera protiv Rusije.** U ovoj knjizi dvojice američkih novinara prikazana je zakulisna delatnost američkih monopola protiv Sovjetskog Saveza, u razdoblju od 1917 do 1946 godine. Izdanje Društva novinara NR Hrvatske, Zagreb, 1948. Cena 58 dinara.

R. B. Šeridan: **Škola ogovaranja.** Komedija u pet činova. Jedan od klasika engleske dramske književnosti, Šeridan je u ovom komadu dao satiru na pokvarenjaštvo i prazan život engleske aristokratije u XVIII veku. »Pozorišna biblioteka«, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1948. Cena 20 dinara.

Bernard Šo: **Đavolov učenik.** Pozorišni komad u tri čina. U ovom komadu Bernarda Šoa, najznačajnijeg savremenog dramskog pisca Engleske, oštroumnog satirika i kritičara savremenog kapitalističkog društva, data je slika društvenih odnosa u Americi krajem XVIII veka, u vreme ratova za oslobođenje. »Pozorišna biblioteka«, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1948. Cena 17 dinara.

Veljko Petrović: **Prepelica u ruci i druge slične pripovetke.** Zbirka pripovedaka, pisanih od 1909 do 1948 godine. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

V. G. Koroljenko: **U rđavu društvu.** Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

Georgije Berezko: **Noć vojskovođe.** Roman. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

A. Beljajev: **Čovek amfibija.** Naučno-fantastični roman. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

V. Orlov: **Priče o neuhvatljivom.** Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

Arkadije Gajdar: **Plava šolja i druge priče.** Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

Vera Ibner: **Kad sam bila mala.** Priče za decu. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

Sima Cucić: **Prvi koraci.** Knjiga za decu. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

Lav Tolstoj: **Male priče.** Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

N. Garin: **Toma i Garov.** Priča za decu. Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1948.

K. I. Bilinski: **Osnovi i tehnika literarnog redigiranja.** »Problemi štampe«, sveska I, izdanje Društva novinara NR Hrvatske, Zagreb, 1948. Cena 30 dinara.

Anton Polenec: **Razvitak živih bića.** «Nauka i život«, izdanje »Prosvete«, Beograd, 1948. Cena 7 dinara.

---

od tog polja, izabrao revolucionarni odbor, komandu, i uputio se kući preko Mađarske, u kojoj je vrilo, do Beča, gdje je bila đavolja gužva. To je jedan strojevođa, revolucioner, prosto ukrao voz i odvezao se s istarskim bataljonom kući. Ali gospoda su već bila povukla nove granice svijetu. Na italijanskoj granici sačekaše bataljon karabinjeri i odvedoše u logor blizu Tržića. Barba Ciko pobjegao je iz logora sa svojim drugom Župičićem.

— Sjećam se, sjećam toga. Došao si malo poslije u rudnik. A mi smo, čim si ti ono otišao na front, — govori Bičić svom drugu — poveli štrajk. Veza je radila, divota jedna: Štrmac, Vinjež, Krapanj, Štalije. Najprije se demonstriralo u Raši i Labinu a onda smo najavili štrajk. Žandari oko nas, na svakog po dvojica. Pohvataše nas, iz odbora, pa na direkciju, sa direkcije na vojnu komandu, oberlajtnant viče: »pobiću vas, vi ste mobilisani«. Ne pomaže.

Sazvale onda vlasti austrijske zbor, prijete, ne vratimo li se, pozvaće vojsku. Ništa ne vrijedi. Ljudi kao jedan. I moradoše dati dvadeset pet posto povišice. Naša organizacija ojačala. Slavili smo Prvi maj i vikali: Dolje rat! Bilo nas je nekoliko hiljada. Ništa nam nisu mogli.

— Još jednom smo išli u akciju za osamsatno radno vrijeme, stigle vojne komisije, ispituju, prijete, kad u tom kapitulacija Austrije. Razvili mi crvene zastave i otišli na Vinjež. Neka gospoda iz grada viču »živila Italija«, narod viče »živila Jugoslavija«. Zakitili se trobojnicama, a mi stavili crvene trake, držimo za Jugoslaviju ali ne volimo kraljevske trobojke. Iznijeli smo onda i onu sliku Karla Marksa.

Bio sam u Sv. Nedjelji kad su došli Italijani. Naroda našeg, istarskog, mnogo. Nose jugoslovenske zastave, mi razvili crvene. Došla italijanska mornarica i prijeti: Skidaj zastave, pucaćemo. Niko nije htjeo da skida zastave. Nagrnula onda vojska i silom pobacala.

Naša je organizacija jačala. Počela se organizovati i seljačka sirotinja, koloni. Držimo skupove i tražimo agrarnu reformu. Govorimo seljacima o zadrugama. I ja sam govorio, od srca... Vodili smo štrajk za povišicu plata, za obaranje vojnog suda u Julijskoj Krajini. Oborili smo ga uz pomoć ostalih rudara Istre. Ti si, Ciko, bio onda delegat.

— Kupili smo i sindikalni dom, — napominje Marija. — i zadrugu smo imali.

— I lopova u rukovodstvu, — veli barba Ciko.

— Jesmo. Ali smo raskrinkali onog velikog demagoga Kumičića. Tako smo ga svukli da su mu se svi grijesi vidili.

— Dvadeset i prve, mi smo bili snaga — zamišljeno konstatuje Dinko Bičić. — Gospoda nisu više mogla da se igraju s nama. Izmislili onda fašiste i naoružali ih. Zadnjih dana februara, direkcija hoće da otpusti velik broj radnika. A glad strašna. Mi uputili protest. Naš pretsjednik Pipan otišao u Pazin, tamo ga uhvatili fašisti, pretukli i prisilili da popije pola litre ricinusa. Onda smo stupili u protestni štrajk, drugog marta, zbog napada na našeg sekretara i očitog terora fašista. Svakog dana smo se tada tukli s njima. Trećeg marta došli svi seljaci koji su radili na rudniku, neki nose koce, drugi vile, treći kose. Na zidovima kuća stajale su objave o aneksiji Istre Italiji. Pocijepali smo te objave. Ušli smo u »cirkolo-fašista«, a fašisti pobjegli preko krovova. Onda se na trgu stvoriše karabinjeri i zapucaše na nas. A mi — udri po njima. Nestalo ih je začas. Izišao poslije njihov kapetan, hoće da pregovara. Traži bezuslovan mir. »Nema mira«, odgovaramo. I dogovaramo se, kako dalje da vodimo borbu. Ljudi traže: okupirati rudnike. Revolucija će doći svuda,

Organizovane su tada borbene grupe, okupirani rudnici Štrmac, Vinjež, Krapanj, Štalije. Kuriri su držali vezu. U rovovima su pravljene bombe od dinamita, našlo se još nekolko pušaka, minirani su prilazi oko rudnika.

Sutradan je došla vojska na Vinjež. Svaki kamion je zaustavljen. Gospoda traže pregovore. Deset radničkih parlamentaraca odlaze u Labin. Od njih zahtijevaju bezuslovan mir i red. Sporazuma nema. Na Vinježu se sakupili rudari i narod, proglasili oduševljeno svoju radničku Republiku i počeli raditi za svoj račun. Vojnici razgovaraju s rudarima i obećavaju da neće pucati na njih. Svi otkopi Labinskih rudnika radili su pod radničkom upravom, proizvodnja je bila bolja no ikad, ugalj je odlazio na depozit, posebno svrstavan. Ali radnici još nisu bili očistili iz svojih redova sve kukavice. Jedan iz akcionog odbora, Montante, pripremao im je iza leđa izdaju. Trebalo je da neko ode u Trst, da se poveže sa radničkom Generalnom konfederacijom i zatraži podršku. Javio se Montante, ali, umjesto Konfederaciji, on je otišao Direkciji rudnika, primio od gospodara 42000 lira i obećao da će razbiti pokret.

Kad se vratio, radnici još nisu znali za izdaju. Prevario ih je da su ga fašisti uhvatili na putu i napali, pa nije stigao do Trsta. Poslije toga odvojio se od akcionog odbora i počeo harangirati protiv sindikata. Oko njega sakupilo se trinaest izdajnika.

— Mi odlučili da ih pohapsimo, — priča Domac Rota. — Pipan sa četom otišao kroz hodnike u Štrmac i uhvatio ih. Odveli smo ih u Krapanj, u zatvor. Ali zatvor nismo dovoljno osigurali. Dvadeset i prvog aprila došle Gvardije Ređe* iz Trsta, navalile na zatvor i izvukle Montanta i njegove. Vidjeli smo ga kad je počela borba na čelu kraljevske garde i fašista, nosio je zastavu, kidao mine, vodio lopove na Štrmac. Došli su sa sviju strana i otvorili vatru. Naši su se branili dokle god smo imali municije. Svi rudari iz rovova ušli su u borbu. Odbijali smo ih do posljednjeg metka. Onda, Pipan dolazi k meni na Vinjež i kaže: »Opkoljeni smo sa svih strana, municije nema više. Poklaće nam sve ljude. A Revolucija će doći, trebaće ih!« Gledam ja Pipana i vidim, odlučio je nešto. »Ja ću se predati, — zaključuje Pipan — a tebe ne znaju još dobro, povuci se s ljudima, čuvaj ih«. Nismo se mogli složiti ali Pipan je sebi utuvio to u glavu, otišao i predao se.

Rudari su se povukli kroz okna i hodnike u šumu. Popeo sam se na stijenu da vidim šta je s Pipanom, a kraljevska garda osula paljbu na mene. I ti si, Ciko, bio sa mnom. Sjećaš li se?

— Izišao sam ipak da vidim, još vjerujem da nije sve propalo, gledam s ruba šume, Štrmac, Vinjež, sve opkoljeno, pohvatali neke ljude, vode ih. Dva radnika su izveli pred šaht, užasno mučili, čavle im zabijali u glavu, ubili ih...

U kuhinji nastade tajac. Stari Bičić zapalio je novu cigaretu, drži šibicu pod njom a ne povlači i ne vidi da je sva već crna.

— Ništa se nije moglo učiniti, — tiho dodaje barba Ciko.

— Moglo se, — nestrpljivo upada Bičić. — Svuda su radnici htjeli što i mi, ali Lenjina nije bilo, brate moj, Partije.

Poveli su veliku akciju za spasavanje uhapšenih drugova. Devet mjeseci organizovali su pomoć, sakupljali ogromne svote i podmićivali sudije, advokate, funkcionere od vrha do dna. Drugovi pred sudom bili su kažnjeni djelomično konfinacijom.

Pipan je pobjegao u Ameriku ali je i tamo poveo štrajk pa su ga gospoda ubila.

Dugo vremena stari Bičić i njegovi drugovi nisu smjeli ni blizu rudniku. Opsadno stanje trajalo je još u Labinštini. Naoružani fašisti gonili su rudare i demolirali sindikalni dom.

— Petnaestog maja bili su izbori za italijansku skupštinu. Rekli smo ljudima: svi u Labin, na izbore. I ljudi svi došli, do jednoga. Mi na trgu u Labinu, a na svim prozorima oko trga mitraljezi. Nismo se ni okrenuli, naletila skvadra fašista i počela tući ljude batinama i kundacima. Znaju, mi ćemo glasat za komuniste i socijaliste. Sukobismo se, a oni otvoriše vatru. Pored mene ubiše dobrog druga Antona Parancana a mnoge druge raniše. Rasturili nam tako ljude. Nekolicinu fašisti uhvatili i kundacima nagonili da glasaju za njih. Takvi su bili ti izbori.

Kad je Musolini prigrabio vlast Bičić je postao član ilegalne komunističke partije. Otišao je u Francusku i tamo radio po rudnicima. Vratio se poslije dvije godine jer je Istra živjela u srcu Domca Rote kao živa rana. Uvukao se na posao s najmanjom platom, nikad mu je nisu povisili, svaki dan su mu pljuvali u lice.

Ali nisu pokorili Domca Rotu. U njegovoj kući, ili u šumi iznad kuće, sastajala se ćelija komunista, kojoj je on pripadao, druga je bila na Labinu, treća na Štrmcu. Neprijatelj nije mogao da ih otkrije.

— A ja sam čuvala stražu, — dodaje Marija. — I naša djeca, Marijo, Jordano, Josip, Pjerina. Iz Trsta i Gorice dolazili su drugovi ali nikad nisu ni riječi izbrbljali.

Komunisti su radili u narodu, kidali đavolsku mrežu laži o Sovjetskom Savezu. organizovali Crvenu pomoć, sabotaže za vrijeme abisinskog i španskog rata, pomoć španskim borcima. U nesreći trideset sedme poginuo je u rudniku Bičićev sin Jordano, plativši životom harač zločinačkom radu kapitalista u jamama.

Tako su oni dočekali rat. Povezali se čvršće sa drugovima iz Jugoslavije.

— Digli se proleteri u Jugoslaviji, i cijeli narod, a meni se čini da mi je opet dvadeset godina. Lenjinci su tamo, mislim, a kad su tamo lenjinci onda je i Revolucija.

Pjerina je liferovala materijal, mati nosila čarape i odijela u odrede, Marijo je svršio partiski kurs i radio na terenu, Josip je postao kurir. Poslije kapitulacije Italije djeca su otišla u odrede, rasla s narodnom revolucijom, tamo su bila i četiri sina barba Cike, stari Bičić agitator i borac u radnim četama, a poslije pretsjednik odbora Narodnog fronta u Katuri i narodni sudija, a barba Ciko odbornik u Bartićima. Bičićev Josip umro je od ozleda, koje su mu zadali Nijemci, kad su ga jednom uhvatili kao partizanskog kurira.

—Ali kad je došlo oslobođenje, — skoči stari Bičić, — ja se nisam mogao od radosti nigdje skrasiti. Pet dana sam išao s ljudima od sela do sela, pjevao, držao mitinge: Revolucija je kod nas naširoko pobijedila, Pipane, Republika je naša velika.

Razdragan od tih uspomena stari rudar otvorio je vrata od sobe: tamo je spavalo jedno od troje njegove unučadi, koji, po redu, obilaze djeda i baku. Zagledao se dugo u rumeno okruglo lice, pažljivo zatvorio vrata i opet se vratio k nama.

— Za sreću Republike, mi smo znali šta treba: znoja i truda i zanosa. Ja i Ciko, otišli smo na svoja radna mjesta, u rudnik. Dugo već živim i naučio sam da gledam dobro. A ljepotu ove naše Republike, Titovske, jedva mogu da sagledam.

---

* kraljevski gardisti

UREDNICI:
Jovan Popović, Čedomir Minderović
i Marijan Jurković

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1-9060049
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.